

▶ Kevät 2006

PK-YRITYYSBAROMETRI

 Suomen Yrittäjät

 FINNVERA

▶ ESIPUHE

Suomen Yrittäjät ja Finnvera Oyj tekevät yhteistyössä pientä ja keskisuurta yritystoimintaa ja tämän kehitystä kuvaavaa Pk-yritysbarometriä kaksi kertaa vuodessa valtakunnallisena raporttina ja alueellisina raporteina. Valtakunnallisessa raportissa tuloksia käsitellään teollisuuteen, rakentamiseen, kauppaan ja palveluihin jaoteltuna.

Kevään 2006 Pk-yritysbarometri perustuu noin 3400 pk-yrityksen vastauksiin ja heijastaa siten kattavasti pk-sektorin käsityksiä yritysten kehitysnäkymis-

tä ja toimintaan vaikuttavista tekijöistä. Barometrin ennustekyky on ollut hyvä.

Tässä kevään 2006 raportissa käsitellään pk-yritysten toimintaympäristöä ja suhdanneodotuksia lähimmän vuoden aikana. Lisäksi tarkastellaan yritysten rahoitusta, kasvuhakuisuutta sekä yrityksen kehittämistarpeita ja -esteitä. Erityiskysymyksiä ovat ulkomaisen työvoiman ja vuokratyövoiman käyttö sekä rekrytointiongelmat.

Helsingissä 19.4.2006

Jussi Järventaus
toimitusjohtaja
Suomen Yrittäjät

Pauli Heikkilä
toimitusjohtaja
Finnvera Oyj

TIIVISTELMÄ

Pk-yritysten suhdanneodotukset ovat edelleen positiiviset

Pk-sektori ennakoi suhdanteiden pysyvän vahvoina seuraavan vuoden aikana. Lähes puolet yrityksistä odottaa suhdanteiden pysyvän ennallaan ja 43 prosenttia niiden yhä paranevan. Odotukset ovat jopa hiukan vahvistuneet viime syksystä. Näkymät ovat pysytelleet valoisina kaikilla toimialoilla – tosin odotukset ovat laskeneet hiukan kaupassa. Näkemykset ovat positiivisemmat nuorissa ja kasvuhakuisissa yrityksissä kuin muissa yrityksissä.

Valoisat suhdanneodotukset näkyvät myös liikeloudellisissa indikaattoreissa. Odotukset niin liikevaihdon kuin kannattavuuden ja vakavaraisuuden suhteen ovat vahvat. Liikevaihdon ja vakavaraisuuden saldoluvut ovat jopa ennätyksellisen korkeat. Pk-yritykset ennakoivat lisäksi niin viennin kuin tuonninkin arvon kasvavan edelleen.

Suotuisat suhdanneodotukset pitävät yllä pk-yritysten rekrytointihaluja. Yritysten, joilla ei ole odotettavissa lainkaan tarvetta työllistää, osuus on jopa laskenut syksystä 10 prosenttiyksikköä 29 prosenttiin. Kaikilla toimialoilla kauppaa lukuun ottamatta suunnitellaan entistä useammin henkilökunnan lisäystä. Toisaalta barometrin vastauksista käy ilmi, että rekrytointiongelmat ovat edelleen kasvussa. Vahva työllisyyskehitys ei olekaan itsestäänselvyys, sillä työvoiman heikentyvä saatavuus ja työmarkkinoiden kasvavat kohtaanto-ongelmat jarruttavat ja tulevat jatkossa jarruttamaan entisestään rekrytointeja.

Poikkeuksena muutoin jopa vahvistuneeseen suhdannekuvaan ovat investoinnit. Investointien arvon nousuodotukset ovat laskeneet edellisestä kyselystä. Odotukset ovat laskeneet voimakkaasti kaikilla toimialoilla lukuun ottamatta teollisuutta, jossa saldoluku on laskenut vain vähän. Se seikka, että investointipäätöksissä katsotaan kauemmaksi, selittää muista suhdannenäkymistä poikkeavan kehityksen. Tällä hetkellä hiukan pidemmän aikavälin odotukset ovat pk-yrityksillä heikommät tai ainakin epävarmemmat kuin lähiajan. Siten ennakoitu investointien voimakkaampi kasvu näyttäisi voivan jäädä tilapäiseksi.

Parina viime vuonna tuotantokustannusten inflaatio-odotukset ovat olleet edellistä vuotta korkeammat. Nyt inflaation ei odoteta kiihtyvän, mutta kustannusten uskotaan kuitenkin nousevan suunnilleen viimevuotiseen tahtiin – välituotteiden inflaatio-odotukset ovat jopa hiukan maltillisemmat kuin syksy-

syllä. Lopputuotteiden hintojenkin odotetaan nousevan viimevuotiseen tapaan. Inflaatio-odotukset ovat matalimmat kaupassa ja korkeimmat rakentamisessa.

Eryteisesti myynnissä ja markkinoinnissa kehitettävää – työvoimapula entistä useammin esteenä

Pk-sektorilla nähdään, että erityisesti myynnissä ja markkinoinnissa on kehitettävää. Henkilöstön kouluttamisen ja osaamisen kehittäminenkin koetaan tarpeelliseksi. Lisäksi tuotannon, tuotekehityksen ja laadun parantamisesta sekä verkostoitumisesta ja alihankinnan kehittämisestä kannetaan huolta. Osuuttaan lisänneessä rahoituksessa ja taloushallinnossa nähdään olevan kehitettävää kasvuhakuisissa yrityksissä muita useammin.

Työvoimapula on nostanut entisestään merkitystään kehittämisen suurimpana esteenä. Muita useammin työvoimapula on este rakentamisessa ja palveluissa. Edelleen kuitenkin kireä kilpailutilanne nimeetään useimmiten kehittämisen pahimmaksi esteeksi – tämä koskee erityisesti kaupan alaa. Kilpailutilanne ei kuitenkaan saa aiempaa suurempaa osuutta, vaikka suhdannetilanne ei olekaan enää yhtä usein kehittämisen este. Työvoimakustannuksia, muita resurssitekijöitä kuin työvoima ja rahoitusvaikeuksia pidetään edellä mainittujen lisäksi tärkeimpinä kehittämisen esteinä. Rahoitusvaikeudet korostuvat voimakkaasti kasvuhakuisten yritysten kohdalla.

Työvoimapulan ohella pk-yrityksissä työllistämisen pahimpina esteinä pidetään kysynnän epävarmuutta ja työn sivukulua. Vahvistuneesta suhdannekuvasta huolimatta kysynnän epävarmuus nimeetään syksyä useammin erityisesti kaupassa ja teollisuudessa. Ammattitaitoisen työvoiman saatavuus koetaan ongelmaksi erityisesti rakentamisessa.

Uudet tuotteet kasvun lähteenä – usein riskiä ei kuitenkaan haluta ottaa

Pk-yrityksistä 11 prosenttia ilmoittaa olevansa voimakkaasti kasvuhakuisia. Tämä osuus on noussut. Kasvuhakuisuus on yleisempää nuoremmissa ja suuremmissa yrityksissä. Kaksi kolmasosaa kasvuun pyrkivistä yrityksistä nimeää uusien tuotteiden kehittelyn yhdeksi tärkeimmistä kasvukeinoista. Yli puolet kasvuhakuisista pk-yrityksistä perustaa kasvustrategiansa myös myynnin ja markkinoinnin lisäämiseen

sekä verkostoitumiseen ja yhteistyön lisäämiseen. Kansainvälistyminenkin on tärkeä kasvukeino.

Pk-yrityksistä 14 prosentilla ei ole lainkaan kasvutavoitteita. Yleisimpiä syitä kasvuhaluttomuuteen ovat, että nykyistä yrityskokoa pidetään sopivana ja että ei olla halukkaita ottamaan kasvun vaatimaa riskiä. Myös työvoimakustannukset ja työvoiman saatavuus nähdään kasvun esteinä. Rahoitukseen liittyviä tekijöitä ei pidetä kasvun esteinä, mutta kireä kilpailutilanne ja kysynnän riittämättömyys ovat kasvuneste viidennekselle kasvuhaluttomista yrityksistä. Rakennusalalla työvoiman puute on muita useammin este, kun taas kaupan alalla markkinoihin liittyvät tekijät.

Pk-sektori aikoo ottaa ulkoista rahoitusta kasvuun ja kansainvälistymiseen

Yli neljännes pk-yrityksistä aikoo ottaa seuraavan vuoden aikana uutta ulkoista rahoitusta. Ulkoista rahoitusta harkitsevista yrityksistä 85 prosenttia aikoo hankkia sitä pankeista. Finnveran puoleen aikoo kääntyä noin kolmannes. Ulkoista rahoitusta harkitsevista noin 40 prosenttia aikoo hakea rahoitusta kasvun vaatimaksi käyttöpääomaksi. Yli puolella ulkoinen rahoitus on tarkoitettu kone- ja laiteinvestointeihin. Neljännes yrityksistä aikoo ottaa rahoitusta myös rakennusinvestointeihin.

Vastaajista 12 prosenttia aikoo käynnistää tai laajentaa toimintaa ulkomailla seuraavan vuoden aikana. Ulkomaille investoimista harkitsevat erityisesti suuremmat ja voimakkaasti kasvuhakuiset teollisuusyritykset. Useimmiten kohteeksi harkitaan Baltiaa, vanhoja EU-maita ja Venäjää.

Pk-yrityksistä 5 prosenttia on hakenut rahoitusta pääomasijoittajilta ja näistä 70 prosenttia on myös saanut ja ottanut rahoitusta. Niistä yrityksistä, jotka eivät ole hakeneet rahoitusta, peräti 71 prosenttia ilmoittaa, ettei edes voi harkita hakevansa rahoitusta pääomasijoittajilta. Voimakkaasti kasvuhakuisis-

ta yrityksistä sentään 45 prosenttia ilmoittaa voivansa harkita rahoitusta. Peräti kaksi kolmasosaa vastaajista ilmoittaa syyksi kielteiseen asenteeseen, ettei halua jakaa omistusta. Lisäksi pääomasijoittajien toimintaa ei tunneta riittävästi ja päätösvallan liiallista menettämistä pelätään.

Pk-yritykset kokevat rekrytointiongelmia ja turvautuvat vuokratyövoimaan

Yli puolessa pk-yrityksistä on ollut avoimia työpaikkoja viimeksi kuluneen vuoden aikana. Näistä yrityksistä 31 prosenttia on onnistunut täyttämään kaikki paikat. Siten rekrytointiongelmista näyttäisi kärsineen yli 70 000 yritystä. Rekrytointiongelmista on kärsitty kaikkien henkilöstöryhmien kohdalla. Ongelmien suurimmiksi syiksi nimetään puutteellinen työkokemus ja koulutus. Myös liian korkea palkkavaatimus koetaan esteeksi erityisesti palvelualoilla.

Viimeksi kuluneen vuoden aikana vuokratyövoimaan on tukeutunut 17 prosenttia kaikista pk-yrityksistä ja keskisuurista yrityksistä peräti 57 prosenttia. Muita yrityksiä yleisempää vuokratyövoiman käyttö on ollut kaupan alalla ja suuremmissa yrityksissä. Useimmiten käytön syyksi nimetään kysynnän epävarmuus ja kausivaihtelut. Vastanneista 40 prosenttia on hankkinut vuokratyövoimaa, koska ammattityövoimaa ei ole ollut muutoin saatavissa. Työlainsäädäntöön ja työehtosopimuksiin liittyvät riskit saavat kaikkiaan vajaan 50 prosentin osuuden vuokratyövoiman käytön syinä.

Vuoden aikana pk-yrityksistä ulkomaiseen työvoimaan on tukeutunut suoraan 9 prosenttia ja välillisesti toisen yrityksen kautta 8 prosenttia. Yrityksistä vajaa 60 prosenttia katsoi, että työvoiman liikkuminen olisi vapautettava uusista jäsenmaista. Sama osuus uskoi, että vapauttaminen auttaisi työvoimapulaan. Tässä valossa päätös olla jatkamatta ulkomaisen työvoiman liikkuvuutta koskevaa siirtymälakia on oikea.

SISÄLLYSLUETTELO

Esipuhe	1
Tiivistelmä.....	2
1. PK-YRITYSBAROMETRIN AINEISTO JA ENNUSTEKYKY	6
2. PK-YRITYKSET KANSANTALOUDESSA.....	8
3. SUHDANTEET	9
3.1 Yleiset suhdannenäkymät	9
3.2 Liikevaihto	11
3.3 Kannattavuus	12
3.4 Vakavaraisuus	13
3.5 Investoinnit	14
3.6 Henkilökunnan määrä	15
3.7 Vienti	16
3.8 Tuonti	17
3.9 Tuotantokustannukset	18
3.10 Inflaatio-odotukset.....	19
4. TOIMINTAYMPÄRISTÖ, KASVUHAKUISUUS JA KEHITTÄMINEN.....	21
4.1 Pk-yritysten toimintaympäristö	21
4.2 Pk-yritysten kasvustrategiat	23
4.3 Pk-yritysten kehittämistarpeet ja -esteet	26
4.4 Työllistämisen esteet	29
4.5 Sukupolven- tai omistajanvaihdokset	31
5. PK-YRITYSTEN TOIMINTA JA RAHOITUS	32
5.1 Ulkoinen rahoitus ja sen käyttö.....	32
5.2 Ulkomaille sijoittuminen	35
5.3 Pääomasijoittajien rahoitus	35
6. REKRYTOINTIONGELMAT, ULKOMAINEN JA VUOKRATYÖVOIMA.....	37
6.1 Rekrytointiongelmat	37
6.2 Vuokratyövoima	39
6.3 Ulkomaisen työvoiman käyttö.....	40

Tämän raportin on laatinut ekonomisti Harri Hietala Suomen Yrittäjistä.

1. PK-YRITYSBAROMETRIN AINEISTO JA ENNUSTEKYKY

Pk-yritysbarometri mittaa pienten ja keski suurten yritysten näkemyksiä niiden toimintaan liittyvien tekijöiden muutoksista kahdesti vuodessa. Suhdanne-tekijöiden lisäksi barometri luotaa yritysten toimintaympäristöön vaikuttavia rakenteellisia tekijöitä, kuten pk-yritysten kasvustrategiaa, rahoitusta sekä kehittämissarpeita ja -esteitä.

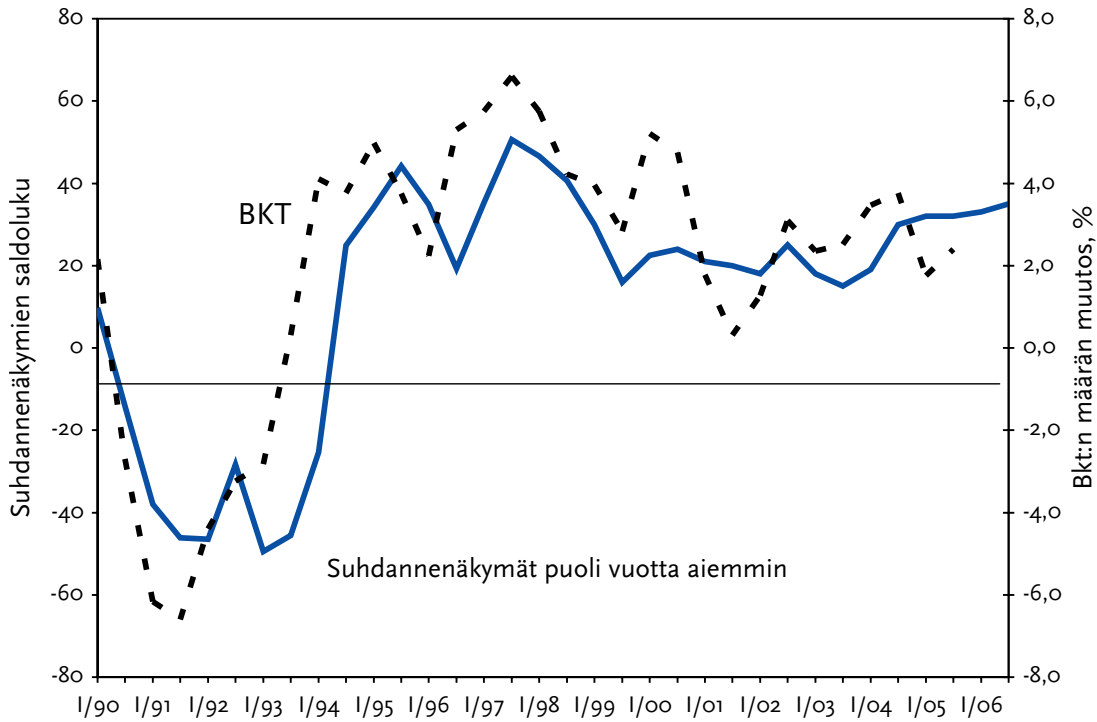
Taloustutkimus Oy teki kevään 2006 Pk-yritysbarometrin internetkyselynä 30.1.–3.3.2006. Vastaa-

na oli 3444 suomalaista pk-yritystä. Kiintiöidyn satunnaisotannan kehikkona on käytetty toimialaluokitusta TOL 2002 sekä TDC Hakemistot Oy:n Blue Book yritystietokantaa. Tulosten laskentaan aineisto on oikaistu painokertoimin, jotka ottavat huomioon toimiala-, koko- ja aluejakauman. Näin aineisto pyrkii vastaamaan mahdollisimman hyvin Suomen pk-yritysten todellista rakennetta.

Taulukko 1: Painotetun aineiston rakenne

		n (w) =	%
Päätoimiala	Teollisuus (TOL: 15-37)	446	13
	Rakentaminen (TOL: 45)	469	14
	Kauppa (TOL: 50-52)	950	28
	Palvelut (TOL: 55,60-63,70-74,92-93)	1579	46
Henkilökunnan määrä	Alle 5 henkilöä	2032	59
	5 - 9 henkilöä	723	21
	10 - 19 henkilöä	344	10
	20 - 49 henkilöä	241	7
	50 + henkilöä	103	3
Liikevaihto v. 2004	Alle 0,20 milj. euroa	1296	38
	0,20 - 0,49 milj. euroa	672	20
	0,50 - 1,49 milj. euroa	752	22
	1,50 + milj. euroa	702	21
Alue (maakunta)	Helsinki	517	15
	Pääkaupunkiseutu	241	7
	Uusimaa	276	8
	Varsinais-Suomi	310	9
	Satakunta	172	5
	Kanta-Häme	103	3
	Päijät-Häme	138	4
	Pirkanmaa	310	9
	Kymenlaakso	103	3
	Etelä-Karjala	69	2
	Etelä-Savo	103	3
	Pohjois-Savo	138	4
	Pohjois-Karjala	103	3
	Keski-Suomi	172	5
	Etelä-Pohjanmaa	199	6
	Rannikko-Pohjanmaa	42	1
	Keski-Pohjanmaa	103	3
	Pohjois-Pohjanmaa	172	5
	Kainuu	34	1
	Lappi	79	2
Länsipohja	59	2	
Vastaajan asema	Yrittäjä	2854	83
	Palkattu toimitusjohtaja	435	13
	Muut	156	5
Yrityksen perustamisvuosi	2001 - 2006	816	24
	1996 - 2000	608	18
	- 1995	1993	58
Yrityksen kasvuhakuisuus	Voimakkaasti kasvuhakuinen	390	11
	Kasvaa mahdollisuuksien mukaan	1337	39
	Pyrkii säilyttämään asemansa	1163	34
	Ei kasvutavoitteita	493	14
	Toiminta loppuu seuraavan vuoden aikana	54	2
Suomen Yrittäjien jäsen	Ei	1623	48
	Kyllä	1732	52
Yhteensä		3444	100

Kuva 1: Pk-yritysbarometrin ennustekyky, suhdannenäkymät ja bkt

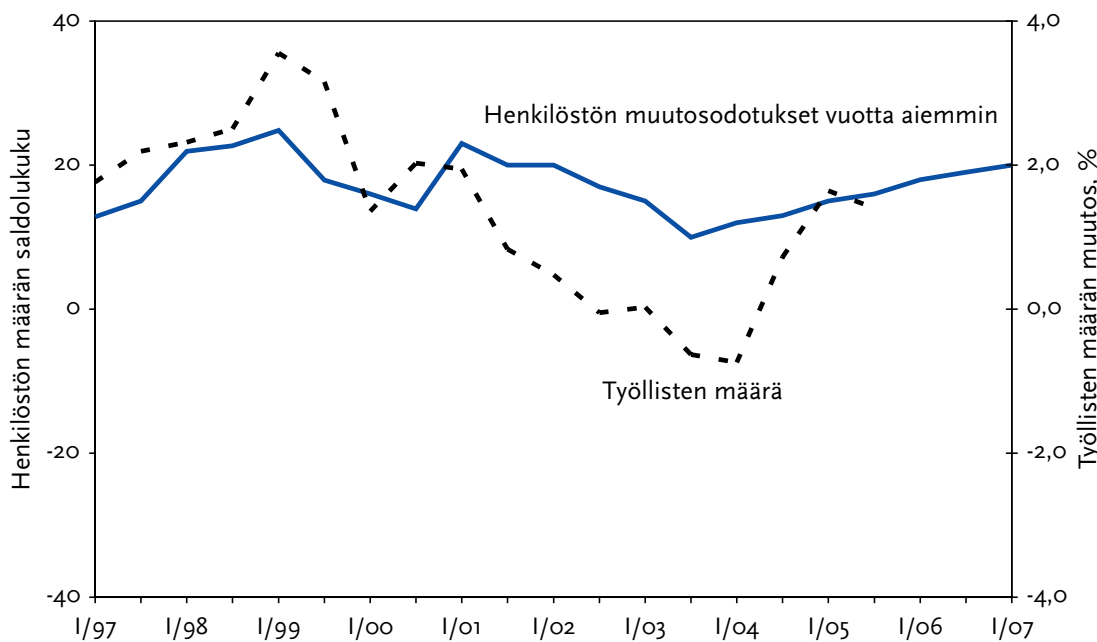

Pk-yritysten odotukset ovat ennakoineet tulevat suhdannekäänteet hyvin. Pk-yritysten suhdannevaihtelut ovat kuitenkin seuranneet vientiteollisuuden kehitystä viiveellä, jonka vuoksi kansainvälisissä suhdannekäänteissä arvioiden osuvuus on ollut heikompi.

Sama havainto koskee ennustekykyä työllisyyden käänteistä. Pk-yritysbarometrin ennuste työllisyys-

hityksestä on ollut hyvä lukuun ottamatta vuosittu- hinnan vaihdetta. Tällöin heikentyneet kansainväli- set suhdanteet käänsivät teollisuuden työpaikkojen määrän laskuun eikä kotimainen kulutusksyntä on- nistunut pitämään kokonaistyöllisyyttä kasvu-uralla. Vuoden 2004 loppupuolella työllisten määrä kää- nyi kuitenkin odotettuun kasvuun, joka on jatkunut tähän päivään asti.

Kuva 2: Pk-yritysbarometrin ennustekyky, odotukset henkilöstömäärästä ja työllisyys

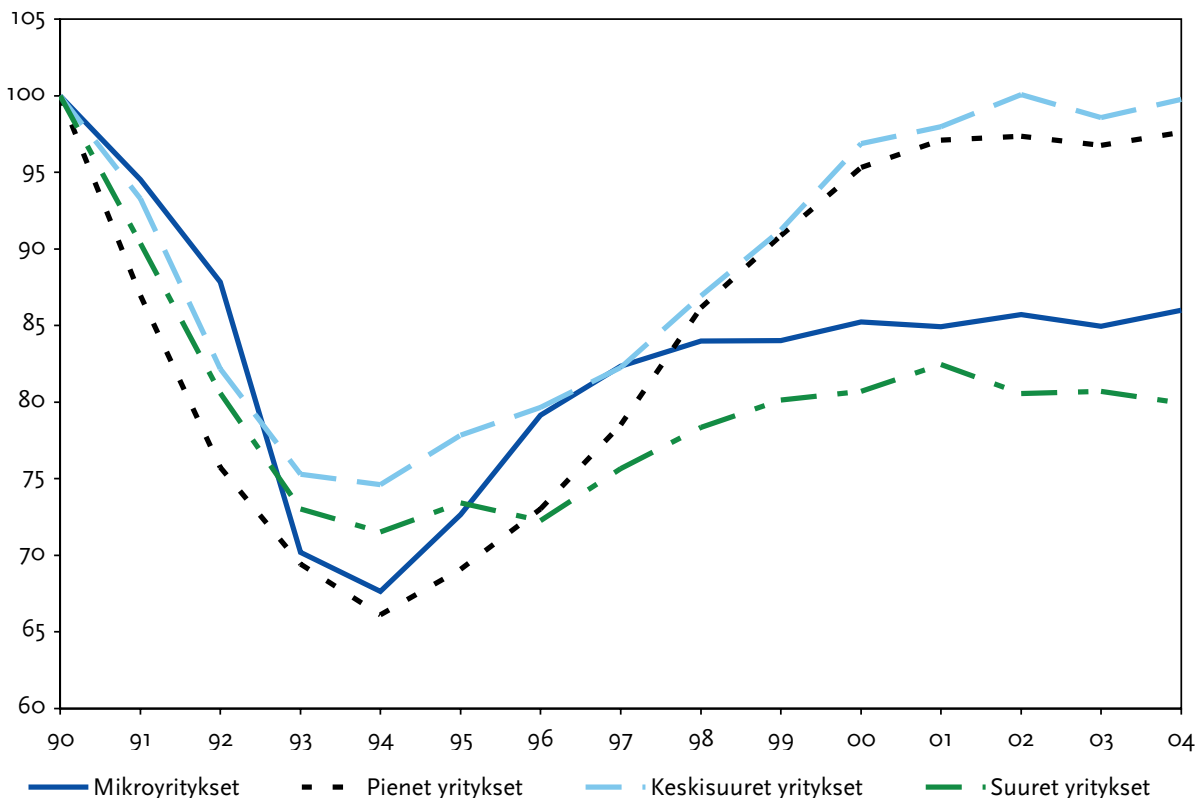
2. PK-YRITYKSET KANSANTALOUDESSA

Suomessa oli 232 305 yritystä Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisterin mukaan vuonna 2004. Alle 10 henkilöä työllistävien mikroyritysten osuus koko yrityskannasta oli 93,1 prosenttia. Alle 250 henkilöä työllistävien pk-yritysten osuus oli puolestaan 99,8 prosenttia. Suomalaisten yritysten liikevaihto nousi vuonna 2004 noin 300 miljardiin euroon. Mikroyritysten osuus tästä oli vajaat 18 prosenttia. Koko pk-sektorin liikevaihto-osuus ylitti puolestaan 52 prosenttia.

Suomalaiset voittoa tavoittelevat yritykset (pl. maatalous) työllistivät vuonna 2004 yli 1 312 000 henkilöä. Mikroyritysten osuus tästä työllisten määrästä oli 24,6 prosenttia ja koko pk-sektorin 61,7 prosenttia.

Pk-sektori on vastannut 80 prosentista yrityksissä vuoden 1994 jälkeen syntyneistä uusista työpaikoista – kahdesta kolmasosasta kaikista uusista työpaikoista. Kaikkein voimakkaimmin henkilöstö on lisääntynyt vuoden 1994 jälkeen pienissä, 10–49 henkilöä työllistävissä, yrityksissä – yhteensä 48 prosenttia. Keskisuuret yritykset ovat kasvattaneet henkilöstöään 34 prosentilla ja mikroyrityksetkin 27 prosentilla. Suurissa, yli 250 henkilöä työllistävissä, yrityksissä henkilöstön lisäys on jäänyt 12 prosenttiin. Suurten yritysten työllisten määrän hidasta kasvua selittää osaltaan kuitenkin toimintojen yhtiöittäminen ja ulkoistaminen. Vertailtaessa erikokoisten yritysten työllistävyyttä on myös muistettava, että yritykset siirtyvät kokoluokasta toiseen voimakkaan kasvun myötä.

Kuva 3: Työllisten määrä erikokoisissa yrityksissä, indeksi 1990=100

3. SUHDANTEET

Tässä osiossa tarkastellaan pk-yritysten odotuksia erityisesti kokonaistaloudellisesta näkökulmasta, kuten yleiset suhdannenäkymät, investoinnit ja henki-

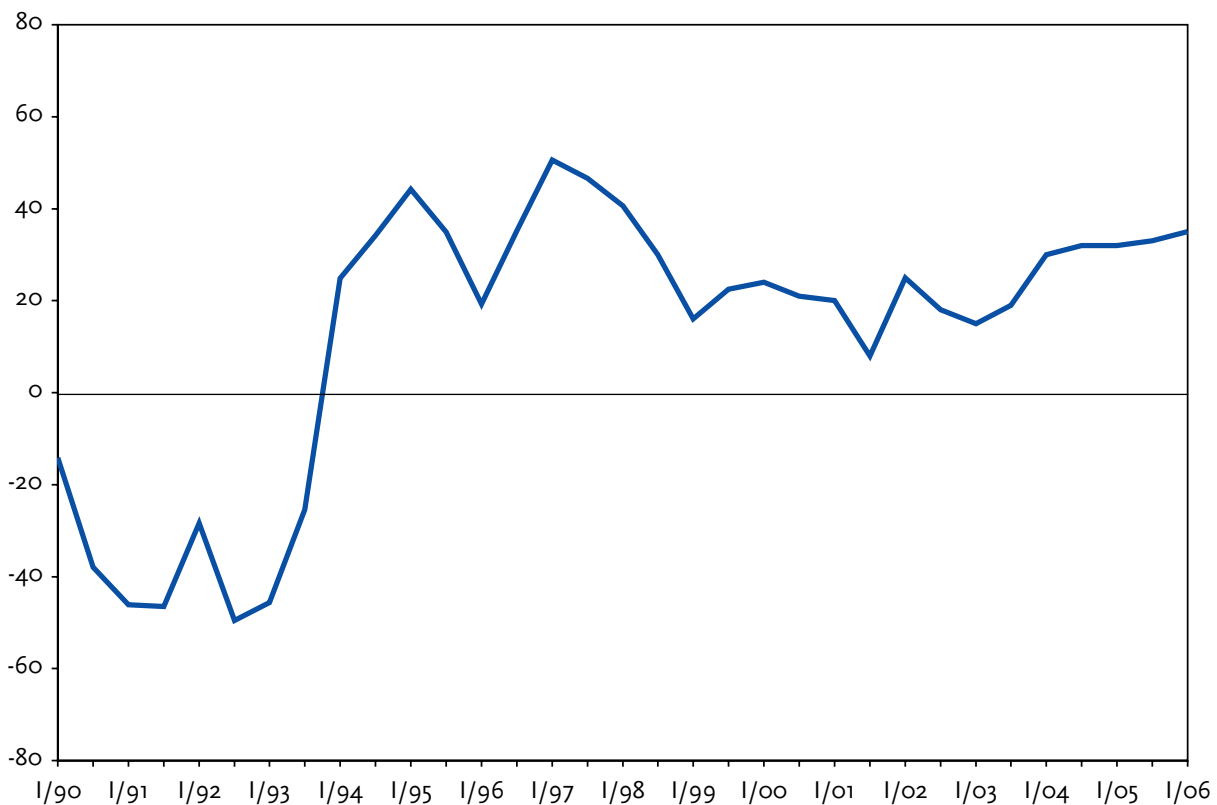
lökunnan määrä. Näkymiä käsitellään myös yritystalouden, esimerkiksi liikevaihdon ja kannattavuuden, näkökulmasta.

3.1 YLEISET SUHDANNENÄKYMÄT

Pk-yritysten suhdannenäkymät ovat pysyneet edelleen vahvoina. Saldoluku on nyt keväällä +35, kun se oli syksyllä +33 ja se on ollut keskimäärin +15 pk-yritysbarometrin historiassa. Lähes puolet pk-yrityksistä odottaa suhdanteiden pysyvän ennallaan ja runsaat 40 prosenttia suhdanteiden vahvistuvan edelleen.

Toimialojen näkemysten välillä ei ole suuria eroja. Tosin kaupassa yritysten odotukset ovat laskeneet hieman ja ne ovat muita aloja alhaisemmat. Nuoremmissa ja kasvuhakuisemmissa yrityksillä odotukset ovat muita positiivisemmat, mikä on toisaalta luonnollistakin.

Kuva 4: Suhdannenäkymät, saldoluku

Taulukko 2: Suhdannenäkymät seuraavien 12 kuukauden aikana

	Paranevat %	Pysyvät ennallaan %	Heikkenevät %	Saldoluku ^{x/}
Toimialoittain				
Kaikki yritykset	43	49	8	35
Teollisuus	43	51	6	37
Rakentaminen	42	52	6	36
Kauppa	41	48	11	30
Palvelut	44	48	8	36
Kasvuhakuisuuden mukaan				
Voimakkaasti kasvuhakuiset	82	16	2	80
Kasvuhakuiset	57	39	4	54
Asemansa säilyttäjät	28	61	11	17
Ei kasvutavoitetta	11	74	15	-4
Toimintansa lopettavat	11	53	36	-25

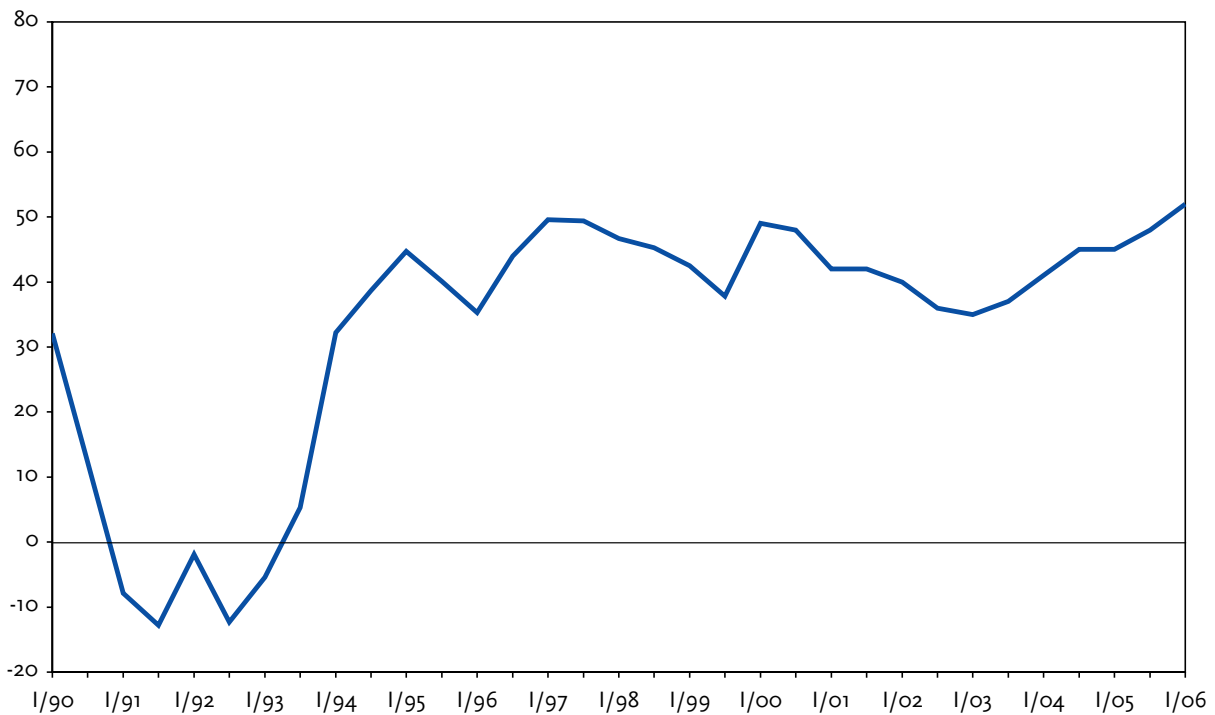
^{x/} Saldoluku on laskettu "paranevat" ja "heikkenevät" -vastausten osuuksien erotuksena.

3.2 LIIKEVAIHTO

Pk-yritysten liikevaihto-odotukset ovat vahvistuneet entisestään. Vastanneista 60 prosenttia odottaa yrityksensä liikevaihdon olevan korkeampi vuoden päästä ja ainoastaan 8 prosenttia uskoo liikevaihdonsa olevan matalampi. Saldoluku +52 on barometrihistorian korkein. Se on ollut keskimäärin +35.

Teollisuuden liikevaihto-odotukset ovat muita toimialoja korkeammat. Rakentamisen liikevaihdon kasvuodotukset ovat puolestaan muita toimialoja maltillisemmat – tosin odotukset nykyisen liikevaihdon säilymisestä ovat korkeimmat. Odotukset liikevaihdon kasvusta ovat positiivisemmat nuoremmissa, kasvuhakuisemmissa ja suuremmissa pk-yrityksissä.

Kuva 5: Liikevaihdon muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 3: Odotukset liikevaihdon muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

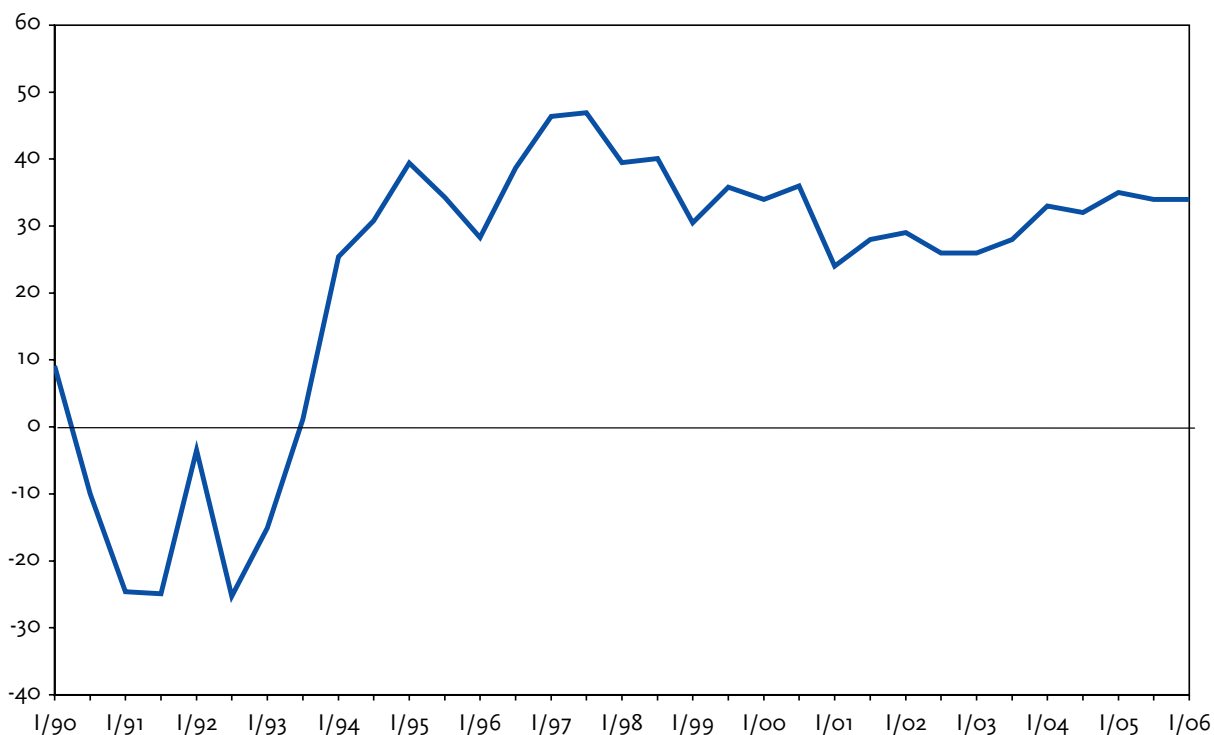
	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	60	32	8	52
Teollisuus	66	28	6	60
Rakentaminen	55	35	10	45
Kauppa	57	35	8	49
Palvelut	61	31	8	53

3.3 KANNATTAVUUS

Pk-yritysten kannattavuusodotukset ovat myös edelleen vahvalla tasolla. Vastajista 46 prosenttia odottaa kannattavuutensa paranevan ja ainoastaan 12 prosenttia heikkenevän. Saldoluku +34 on sama kuin syksyllä ja on keskimääräisen saldoluvun, +24, yläpuolella.

Erot toimialojen välillä eivät ole merkittäviä. Rakentamisessa odotukset ovat hiukan vahvemmat ja kaupassa hiukan heikkomat. Odotukset ovat muita positiivisemmat nuoremmissa, kasvuhakuisissa ja suuremmissa yrityksissä.

Kuva 6: Kannattavuuden muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 4: Odotukset kannattavuuden muutoksesta seuraavien 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	46	42	12	34
Teollisuus	47	43	10	37
Rakentaminen	47	44	9	38
Kauppa	43	44	13	30
Palvelut	47	41	12	35

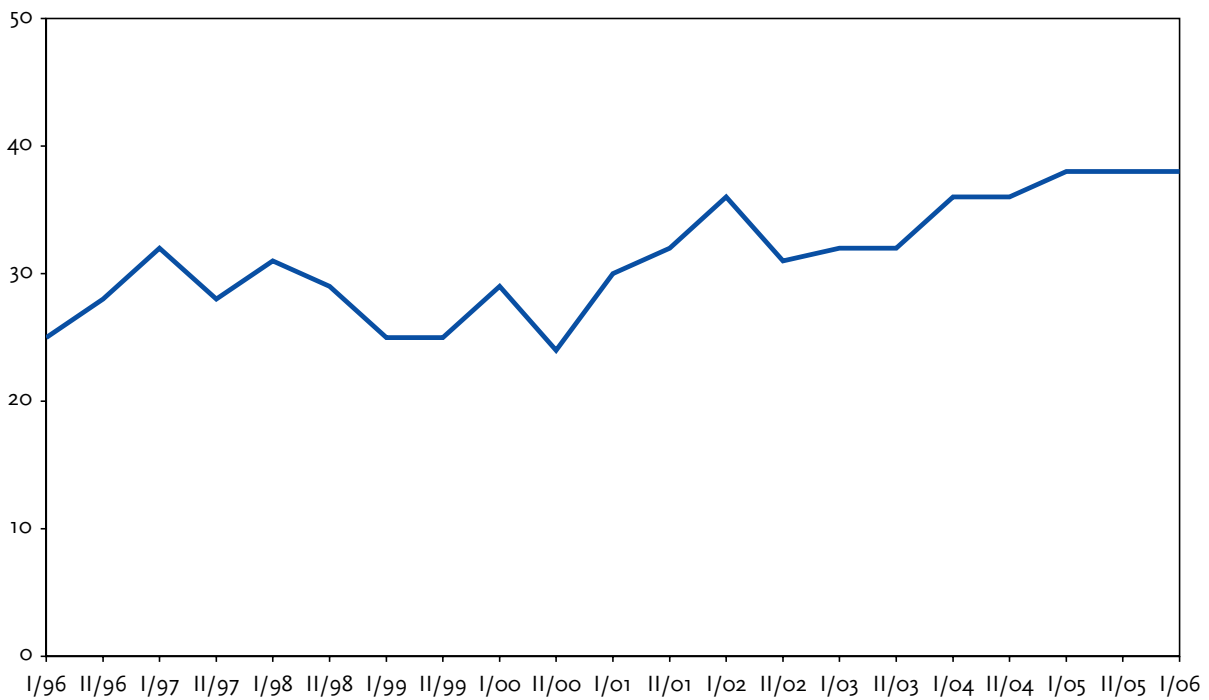
3.4 VAKAVARAISSUUS

Vahvat odotukset kannattavuudesta ja heikot odotukset investointien arvosta ovat pitäneet myös vakavaraisuus odotukset korkealla tasolla. Saldoluku +38 on säilynyt historiasarjan korkeimmassa arvossa (km. saldoluku +31). 45 prosenttia pk-yrityksistä odottaa vakavaraisuutensa olevan parempi vuoden

kuluttua ja ainoastaan 7 prosenttia vastaajista odottaa sen olevan heikompi.

Vakavaraisuudenkaan suhteen toimialojen välillä ei ole merkittäviä eroja. Myös vakavaraisuuden suhteen odotukset ovat vahvemmat nuoremmissa, kasvuhakuisemmissa ja suuremmissa yrityksissä.

Kuva 7: Vakavaraisuuden muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 5: Odotukset vakavaraisuuden muutoksesta seuraavien 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	45	48	7	38
Teollisuus	49	44	7	42
Rakentaminen	44	50	6	38
Kauppa	42	51	7	35
Palvelut	45	48	7	38

3.5 INVESTOINNIT

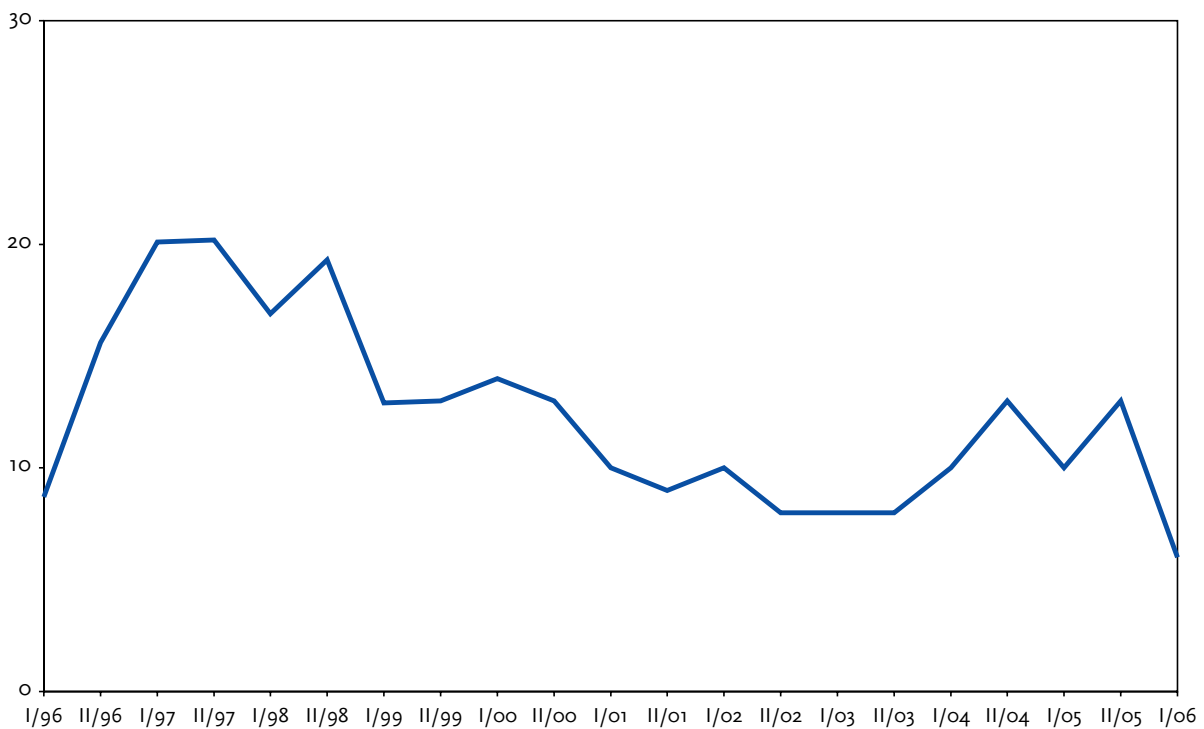
Pk-yritysten investointiodotukset ovat notkahtaneet. Lasku on voimakasta kaikilla toimialoilla lukuun ottamatta teollisuutta, jossa laskua on vain vähän. Saldoluku +6 on matalin barometrin historiassa saldolluvun oltua keskimäärin +12.

Investointien arvon nousua odottavien osuus on keskimääräistä korkeampi teollisuudessa, kun taas kaupassa osuus on muita toimialoja matalampi. Tosin kaupan alalla uskotaan investointien puolestaan säilyvän nykytasolla muita useammin. Nuoremmat, kasvuhakuisemmat ja suuremmat yritykset odottavat useammin investointien kasvua.

Kaikilla toimialoilla investointinäkymiä on heikentänyt ennen muuta arvon laskua ennakoivien osuuden kasvu. Investointien säilymistä nykytasolla odottavien osuus on puolestaan laskenut.

Investointipäätöksissä katsotaan kauemmaksi. Tämä selittää pitkälti muista suhdannenäkymistä poikkeavan kehityksen – tällä hetkellä hiukankin pidemmän aikavälin odotukset ovat pk-yrityksillä heikommat tai ainakin epävarmemmat kuin lähiajan. Ainakin pk-yritysten kohdalla ennakoidaan viime vuoden lopun ja tämän vuoden odotetun investointien pirstymisen jäävän hetkelliseksi.

Kuva 8: Investointien arvon muutosodotukset, saldolluku

Taulukko 6: Odotukset investointien arvon muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

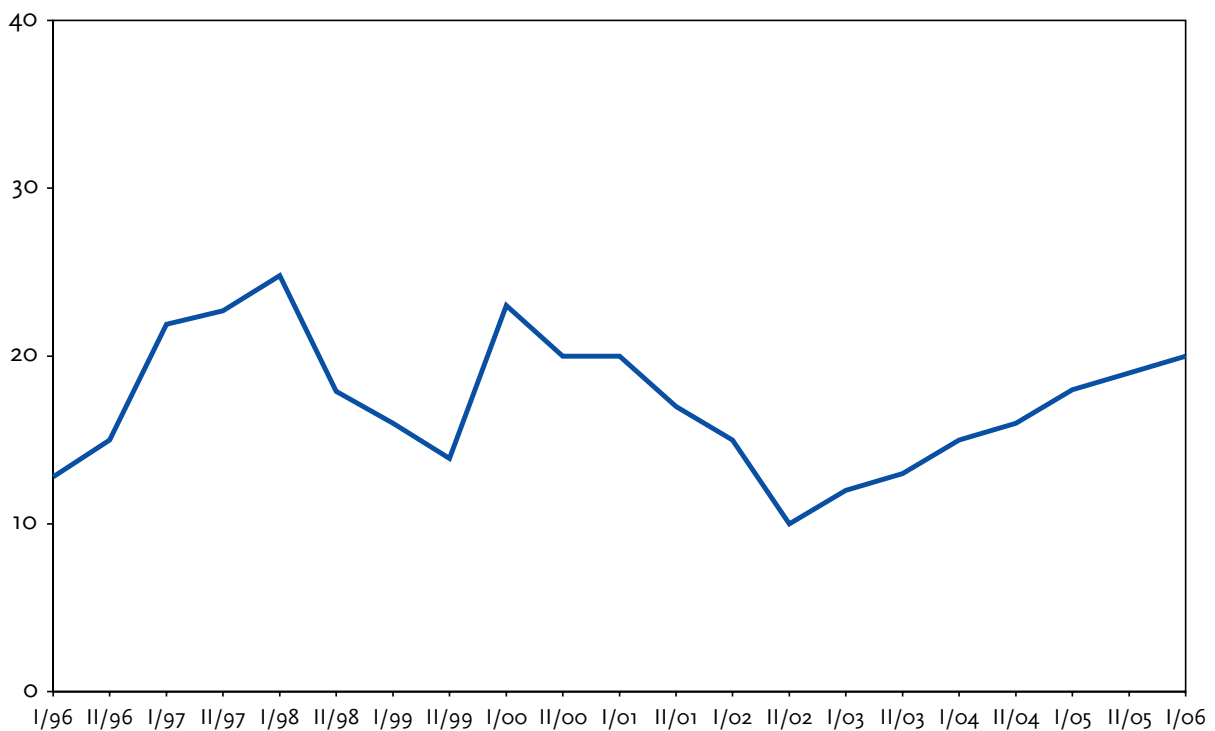
	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	24	59	17	7
Teollisuus	29	55	16	13
Rakentaminen	25	56	19	6
Kauppa	19	63	18	1
Palvelut	24	59	17	7

3.6 HENKILÖKUNNAN MÄÄRÄ

Pk-yritykset ennakoivat henkilökuntansa määrän olevan korkeampi vuoden kuluttua. Neljännes yrityksistä uskoo lisäävänsä henkilöstöään, mikä ennakoi edelleen suotuisaa työllisyyskehitystä pk-sektorille. Ainoastaan 5 prosenttia vastanneista ennakoi henkilöstön vähenemistä. Saldoluku on noussut yhtäjaksoisesti keväästä 2003 lähtien ollen nyt +20. Saldoluku on ollut keskimäärin +17. Odotukset ovat vahvat, vaikka työvoiman saatavuus koetaankin yhä merkittävämmäksi kehittämisen esteeksi.

Työllisyysnäkymät ovat yhtä positiivisia kaikilla toimialoilla lukuun ottamatta kauppaa. Kauppassakin henkilöstön määrän odotetaan kuitenkin säilyvän nykyisellä tasolla. Rekrytointiaikeet ovat korkeimmat yli 20 henkilöä työllistävässä yrityksissä – erityisesti yrityksen ollessa kasvuhakuinen ja toimittuaan jo muutaman vuoden.

Kuva 9: Henkilöstön määrän muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 7: Odotukset henkilöstön määrän muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

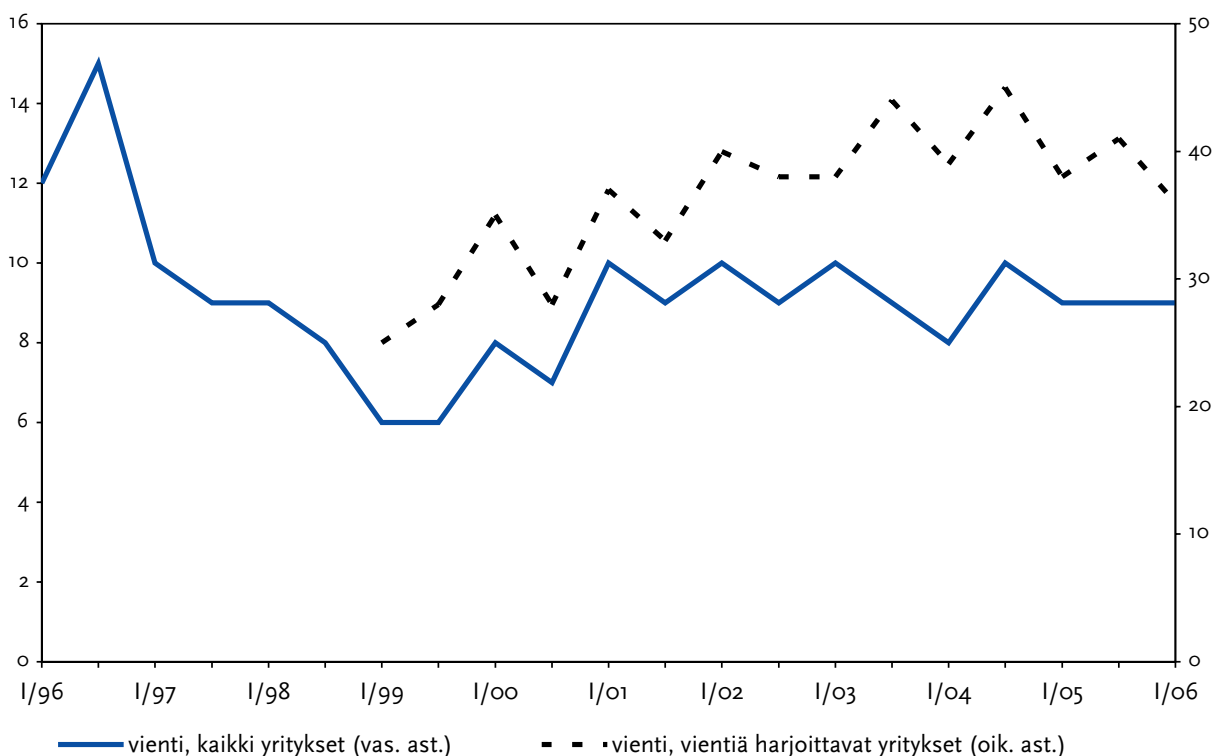
	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	25	70	5	20
Teollisuus	28	65	7	21
Rakentaminen	27	69	4	23
Kauppa	18	76	6	12
Palvelut	27	68	5	22

3.7 VIENTI

Pk-yritysten vientiodotukset ovat pysyneet ennallaan. Saldoluku on edelleen +9 kaikkien yritysten osalta. Tämä on lähellä keskimääräistä saldolukua. Pk-yrityksistä runsaan neljänneksen tuotteita tai palveluita viedään ulkomaille. Osuus on suurin teollisuudessa (58 %) ja matalin rakentamisessa (11 %). Palveluissa ja kaupassa osuus on lähellä toimialojen keskiarvoa.

Vientiä harjoittavien pk-yritysten odotukset ovat hiukan laskeneet syksystä, mutta ovat keskimääräisellä tasolla. Odotukset ovat muita aloja selvästi heikommat rakentamisessa. Positiivisemmat vientiodotukset näyttäisivät yhdistyvän luonnollisestikin suurempiin ja kasvuhakuisempiin yrityksiin.

Kuva 10: Viennin arvon muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 8: Vientiyritysten osuus, % kaikista pk-yrityksistä

	Kaikki yritykset %	Teollisuus %	Rakentaminen %	Kauppa %	Palvelut %
Vientiyritysten osuus	28	58	11	26	25

Taulukko 9: Vientiyritysten odotukset viennin arvon muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	42	52	6	36
Teollisuus	45	50	5	40
Rakentaminen	31	57	13	18
Kauppa	44	51	4	40
Palvelut	40	54	6	34

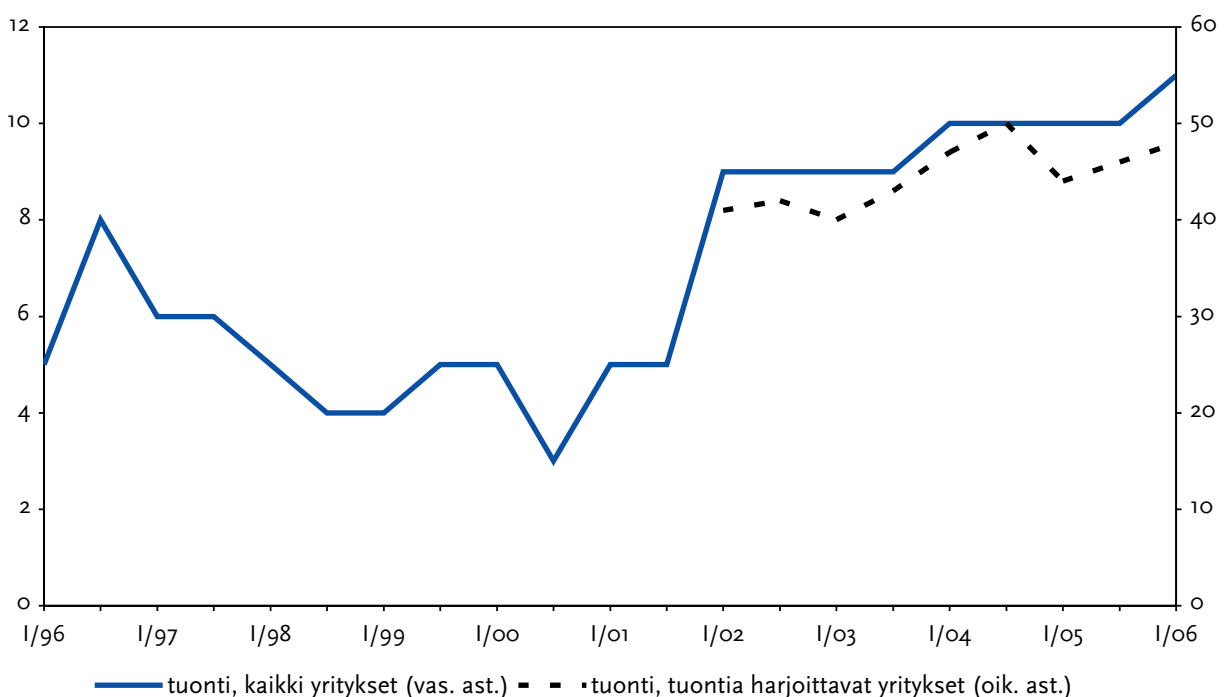
3.8 TUONTI

Pk-yritysten tuontiodotukset ovat keskimääräistä positiivisemmat. Saldoluku + 11 on korkein toteutunut, mutta toisaalta tuontiodotuksissa ei ole ollut kovin voimakkaita muutoksia vuoden 1994 jälkeen. Suoraa tuontitoimintaa harjoittavia yrityksiä on vajaa neljännes kaikista pk-yrityksistä. Osuus on matalampi rakentamisessa ja palveluissa – noin 10 prosenttia. Kaupassa ja teollisuudessa osuus on noin 40 prosenttia.

Tuontitoimintaa harjoittavista yrityksistä 54 prosenttia odottaa tuonnin arvon kasvavan. Vain 6 pro-

senttia näistä yrityksistä ennakoii tuonnin supistuvan. Tuonnin osalta, viennin tapaan, odotukset ovat pessimistisemmät rakentamisessa. On kuitenkin otettava huomioon kansainvälisten yritysten matalampi osuus rakentamisessa ja alan kotimarkkinoiden vahva suhdannetilanne. Tuontiodotukset ovat hyvin samanlaiset riippumatta yrityksen kokoluokasta. Odotukset ovat korkeammat nuorissa ja voimakkaasti kasvuhakuisissa tuontiyrityksissä.

Kuva 11: Tuonnin arvon muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 10: Tuontiyritysten osuus, % kaikista pk-yrityksistä

	Kaikki yritykset %	Teollisuus %	Rakentaminen %	Kauppa %	Palvelut %
Tuontiyritysten osuus	23	38	9	43	12

Taulukko 11: Tuontiyritysten odotukset tuonnin arvon muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	54	40	6	48
Teollisuus	50	46	4	46
Rakentaminen	39	49	12	27
Kauppa	60	33	7	53
Palvelut	45	49	6	39

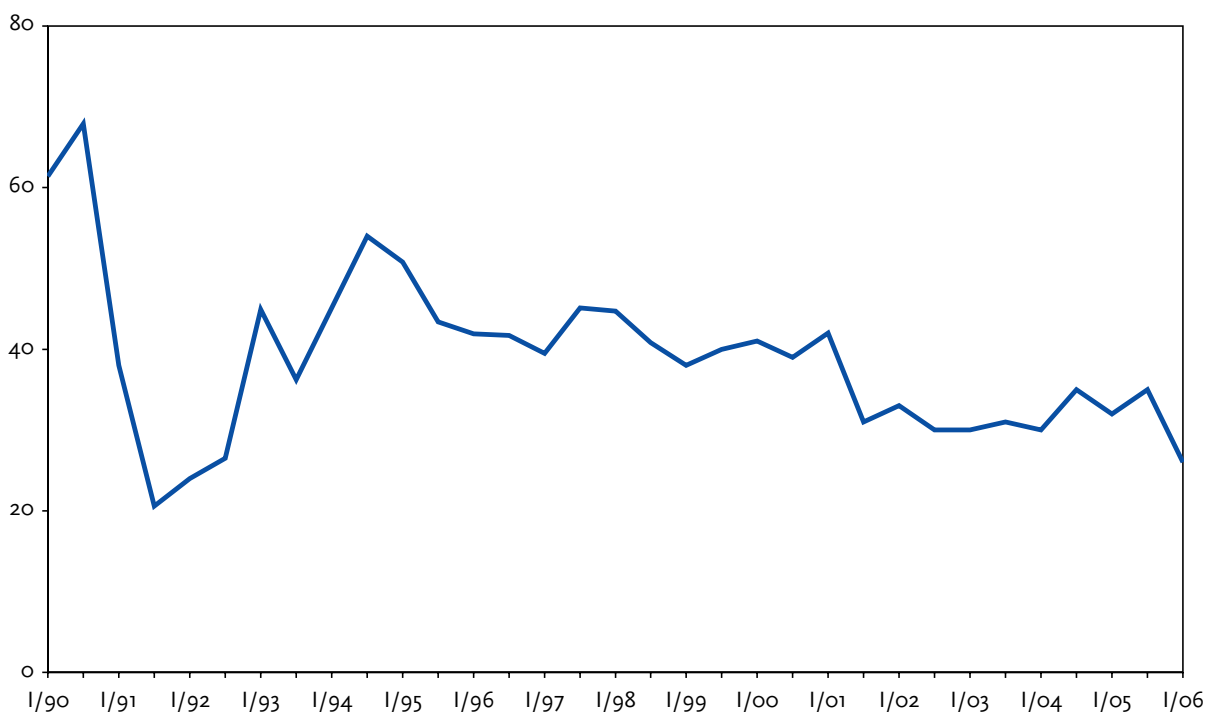
3.9 TUOTANTOKUSTANNUKSET

Odotukset kustannusten noususta ovat vuodesta 2002 asti pysyneet pitkän aikavälin keskiarvoaan, +42, maltillisempina. Itse asiassa odotukset tuotantokustannusten noususta ovat olleet matalammat vain lamavuosina 1991–1992. Vastaaajista 36 prosenttia odottaa kustannusten nousevan ja 10 prosenttia odottaa kustannusten laskevan.

Tuotantokustannusten nousuodotukset ovat muita korkeammat palveluissa sekä keskimääräistä matalammat kaupassa ja rakentamisessa. Odo-

tukset tuotantokustannusten noususta ovat laske-
neet erityisesti rakentamisessa, mutta myös kaupassa ja teollisuudessa. Kaupan inflaatio-odotuksia hillitsee osaltaan kulutustavaroiden tuonnin lisääntyminen Kiinasta ja muista kehittyvistä maista, joiden tuotannon kasvu on laskenut hintojen nousupainetta. Samanlaista kustannusten alenemispainetta ei ole palveluissa. Kasvuhakuisemmissa ja liikevaihdoltaan suuremmissa yrityksissä odotetaan keskimääräistä useammin tuotantokustannusten nousua.

Kuva 12: Tuotantokustannusten muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 12: Odotukset tuotantokustannusten muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvavat %	Pysyvät ennallaan %	Alenevat %	Saldoluku
Kaikki yritykset	36	53	10	26
Teollisuus	40	45	15	25
Rakentaminen	31	57	12	19
Kauppa	30	60	9	21
Palvelut	40	51	9	31

3.10 INFLAATIO-ODOTUKSET

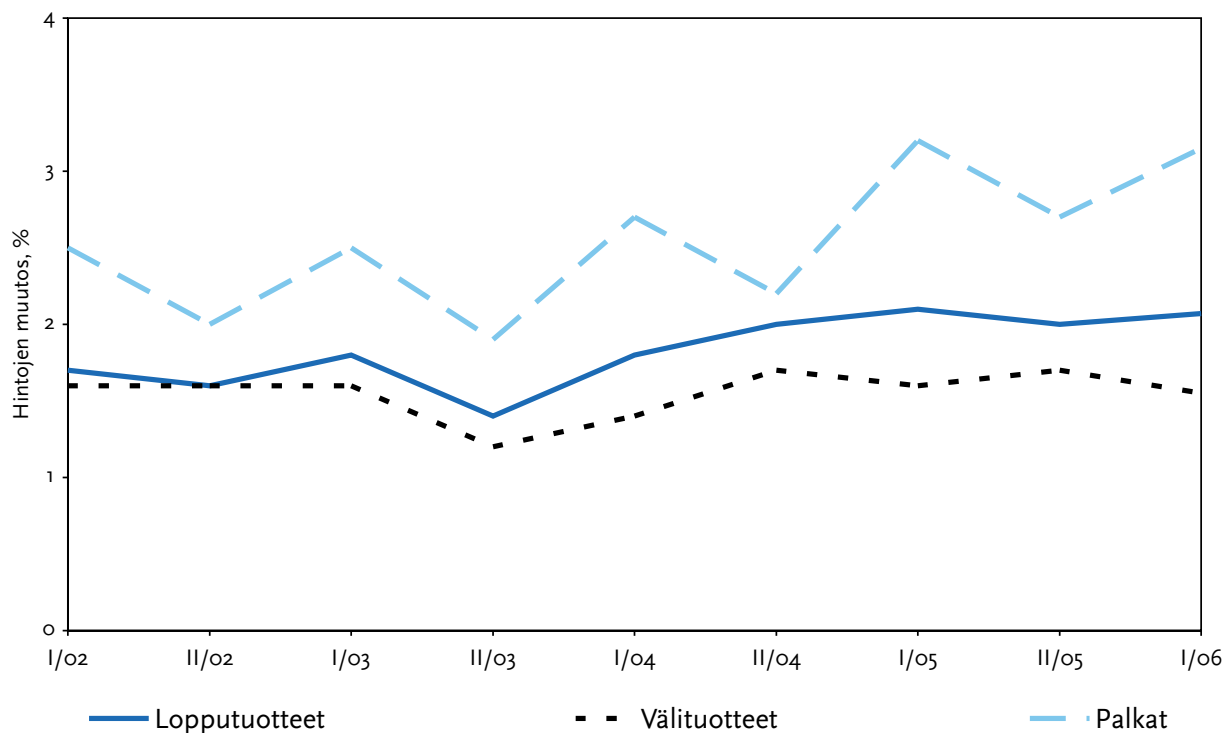
Entistä harvempi yritys uskoo loppu- ja välituotteiden hintojen voimakkaaseen nousuun. Myös palkkainflaatio-odotuksia on hiukan aiempaa vähemmän. Rakentamisessa keskimääräistä useammat uskovat loppu- ja välituoteinflaatioon, mutta toisaalta harvemmat uskovat palkkainflaatioon.

Pk-yritysten odotukset inflaation tasosta ovat pysyneet lähes ennallaan. Yritykset odottavat lopputuotteidensa hintojen nousevan keskimäärin 2,1 prosenttia seuraavan vuoden aikana. Alhaisimmat inflaatio-odotukset ovat kaupan alalla, 1,3 prosenttia. Korkeimmat inflaatio-odotukset ovat puolestaan ra-

kentamisessa, jossa lopputuotteiden hintojen odotetaan nousevan 3,7 prosenttia.

Välituotteiden inflaatio-odotukset ovat hiukan laskussa – inflaatioksi ennakoidaan nyt 1,6 prosenttia. Nousuodotukset ovat alhaisimmat kaupassa ja korkeimmat, lopputuotteiden tapaan, rakentamisessa. Pk-yritykset odottavat palkkakustannustensa nousevan entiseen tapaan – 3,2 prosenttia – kun otetaan huomioon inflaatio-odotusten johdonmukaisesti korkeampi taso kevään kyselyissä. Toimialoista rakentamisessa palkkainflaatio-odotukset ovat matalimmat.

Kuva 13: Inflaatio-odotukset, muutos-%

Taulukko 13: Odotukset hintojen muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Nousevat	Pysyvät ennallaan	Laskevat	Saldoluku
Lopputuotteet				
Kaikki yritykset	39	55	6	33
Teollisuus	39	55	6	33
Rakentaminen	53	46	1	52
Kauppa	35	56	9	26
Palvelut	38	58	4	34
Välituotteet				
Kaikki yritykset	40	56	4	36
Teollisuus	46	49	5	41
Rakentaminen	53	45	2	51
Kauppa	36	58	6	30
Palvelut	37	59	3	33
Palkat				
Kaikki yritykset	58	40	2	56
Teollisuus	67	32	1	66
Rakentaminen	51	47	2	49
Kauppa	58	39	3	55
Palvelut	57	41	2	55

Taulukko 14: Odotukset inflaation tasosta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Lopputuotteet %	Välituotteet %	Palkat %
Kaikki yritykset	2,1	1,6	3,2
Teollisuus	2,0	1,9	3,2
Rakentaminen	3,7	2,6	2,6
Kauppa	1,3	1,2	2,8
Palvelut	2,1	1,3	3,5

4. TOIMINTAYMPÄRISTÖ, KASVUHAKUISUUS JA KEHITTÄMINEN

Tämä osio käsittelee pk-yritysten toimintaympäristöä, kasvuhakuisuutta sekä kehitystarpeita ja -esteitä. Eri-

tyisesti huomio kohdistuu yritysten kasvustrategioihin, kasvukeinoihin ja kasvuhaluttomuuden syihin.

4.1 PK-YRITYSTEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Aikaisemmin pk-yritysten käsitystä asemastaan kansantaloudessa kysyttiin yhdellä kysymyksellä. Nyt yrittäjyysilmapiiriä selvitetään tarkemmin neljällä kysymyksellä. Kun näistä kysymyksistä laskettu kokonaisindeksi liitetään vanhan kysymyksen jatkoksi, pk-yritysten asema näytettäisiin koettavan samaksi kuin vuoden 2004 lopussa. Kokonaisindeksi jää negatiiviseksi, -9. Kaupassa ilmapiiri koetaan hiukan keskimääräistä heikommaksi. Erot toimialojen välillä eivät ole kuitenkaan merkittäviä. Yli 50 henkilöä työllistävät pk-yritykset kokevat ilmapiirin selvästi muita paremmaksi – kokonaisindeksi saa arvon +4.

Yrittäjyysilmapiiri-indeksin osatekijöistä omakemus ja kansalaisten suhtautuminen saavat hiukan positiivisen arvion. Sen sijaan julkisen vallan toimet arvioidaan selkeästi negatiiviseen sävyyn niin paikallis- ja aluetasolla kuin erityisesti valtakunnan tasolla. Kaupan alalla annetaan keskimääräistä heikompi arvio kansalaisten suhtautumisesta sekä paikallis- ja

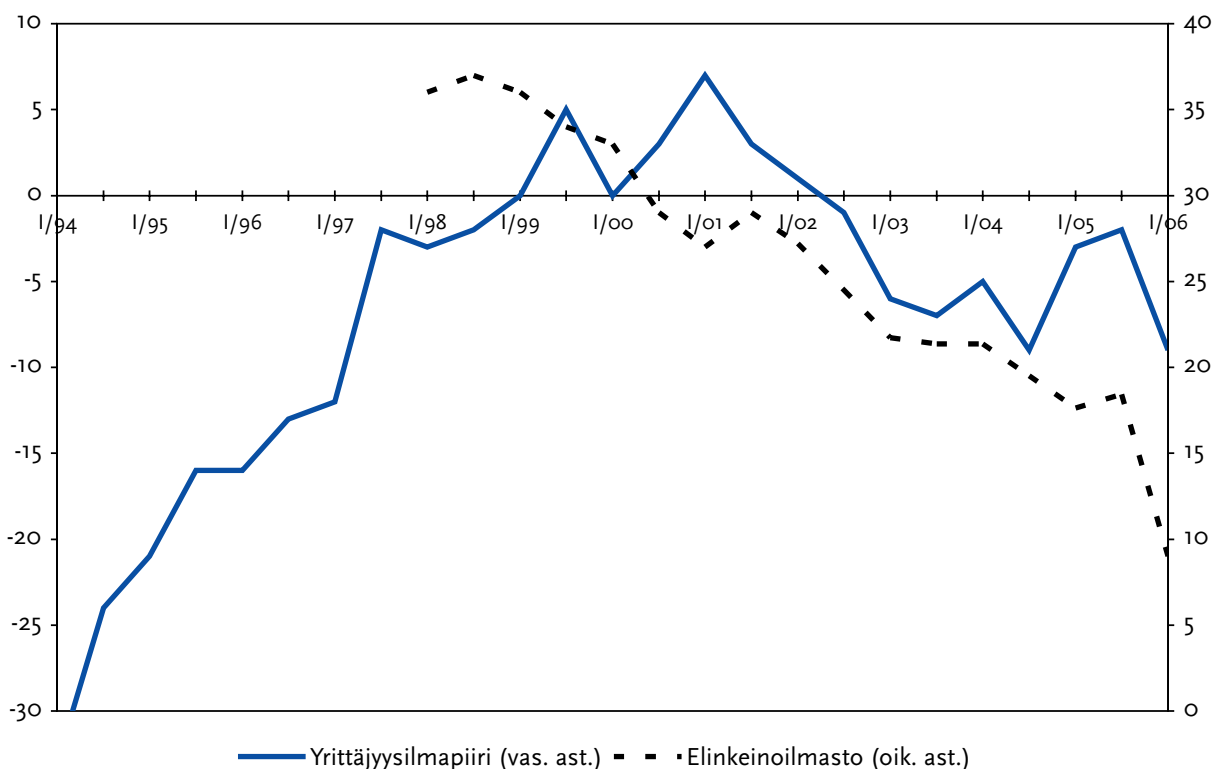
aluetason politiikasta. Teollisuudessa annetaan puolestaan keskimääräistä hiukan parempi arvio paikallis- ja aluetason politiikalle.

Voimakkaasti kasvuhakuisten yritysten oma kokemus on positiivisempi kuin muiden yritysten, mutta muiden kriteerien kohdalla arviot ovat puolestaan negatiivisempia. Keski-suuret, 50–249 henkilön, yritykset antavat pienempiä yrityksiä selkeästi paremman arvion omasta kokemuksesta sekä julkisen vallan asenteesta ja toiminnasta molemmilla tasoilla.

Kevään barometrissä kysyttiin yritysten arviota myös julkisista ja markkinaehtoisista rahoittajista. Julkisten rahoittajien indeksi oli +8, kun markkinaehtoiset rahoittajat saivat arvion +20. Julkiset rahoittajat saivat kuitenkin suhteessa paremman arvion kaikkein kasvuhakuisimmilta pk-yrityksiltä.

Yrittäjyysilmapiirin tapaan paikallisen tason tekijöitä mittaava elinkeinoilmasto-indeksi on laskenut. Kolmestatoista kriteeristä laskettu kokonaisindeksi

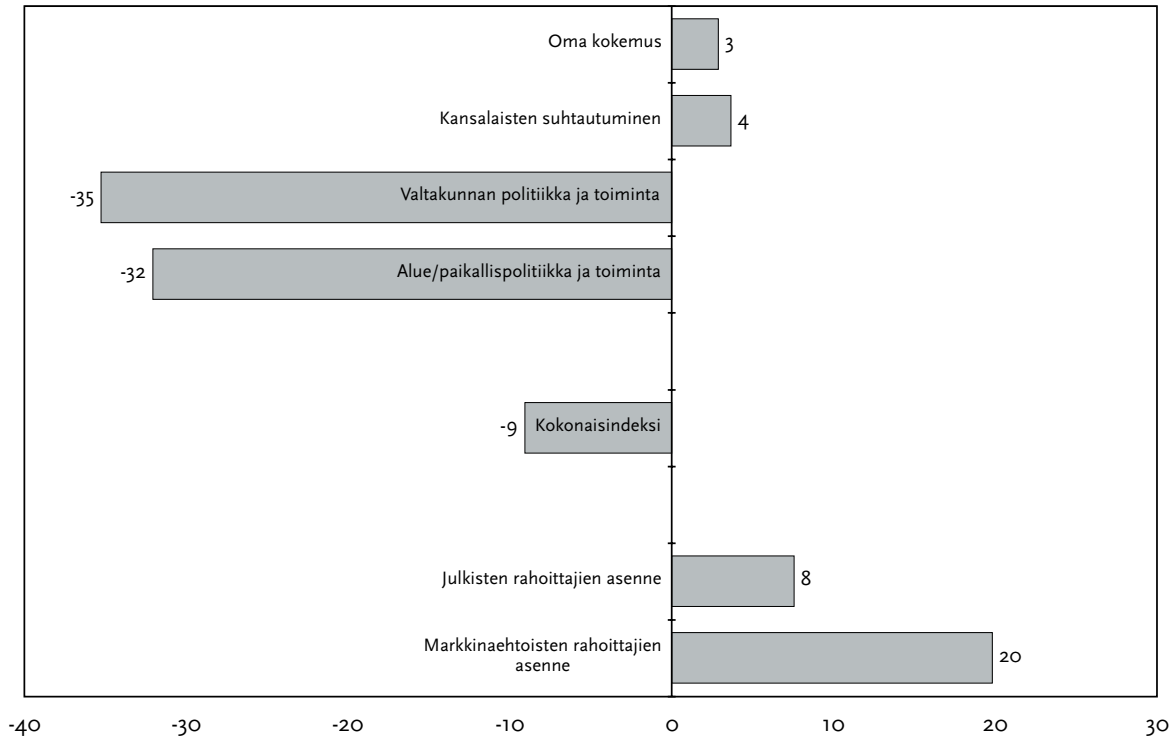
Kuva 14: Yrittäjyysilmapiiri ja elinkeinoilmasto, kokonaisindeksi

on +9 ja on siten laskenut selvästi oltuaan viimevuosina noin +20 tasolla. Laskua on tapahtunut kaikkien kriteerien kohdalla. Parhaan arvion yritykset antavat

keskimäärin sijaintipaikkakunnalleen asuinympäristöstä ja liikenneyhteyksistä. Heikoimman arvion saa paikkakunnan ja yritysten välinen yhteistyö.

Kuva 15: Yrittäjyysilmapiiri, indeksi

Taulukko 15: Kokemukset yrittäjyysilmapiiristä ^{x/}

	Oma kokemus	Kansalaisten suhtautuminen	Julkinen valta valtakunnan tasolla	Julkinen valta paikallis/ aluetasolla	Kokonaisindeksi
Toimialoittain					
Kaikki yritykset	3	4	-35	-32	-9
Teollisuus	3	3	-34	-28	-8
Rakentaminen	3	6	-33	-31	-8
Kauppa	4	2	-36	-34	-10
Palvelut	2	4	-36	-32	-9
Kasvuhakuisuuden mukaan					
Voimakkaasti kasvuhakuiset	8	0	-36	-32	-9
Kasvuhakuiset	6	6	-35	-30	-7
Asemansa säilyttäjät	2	4	-36	-34	-10
Ei kasvutavoitetta	-5	1	-36	-32	-13
Toimintansa lopettavat	-16	1	-32	-36	-16

^{x/} Indeksit on laskettu antamalla seuraavat arvot vastausvaihtoehdoille: erittäin huono (-100), melko huono (-50), neutraali (0), melko hyvä (+50) ja erittäin hyvä (+100).

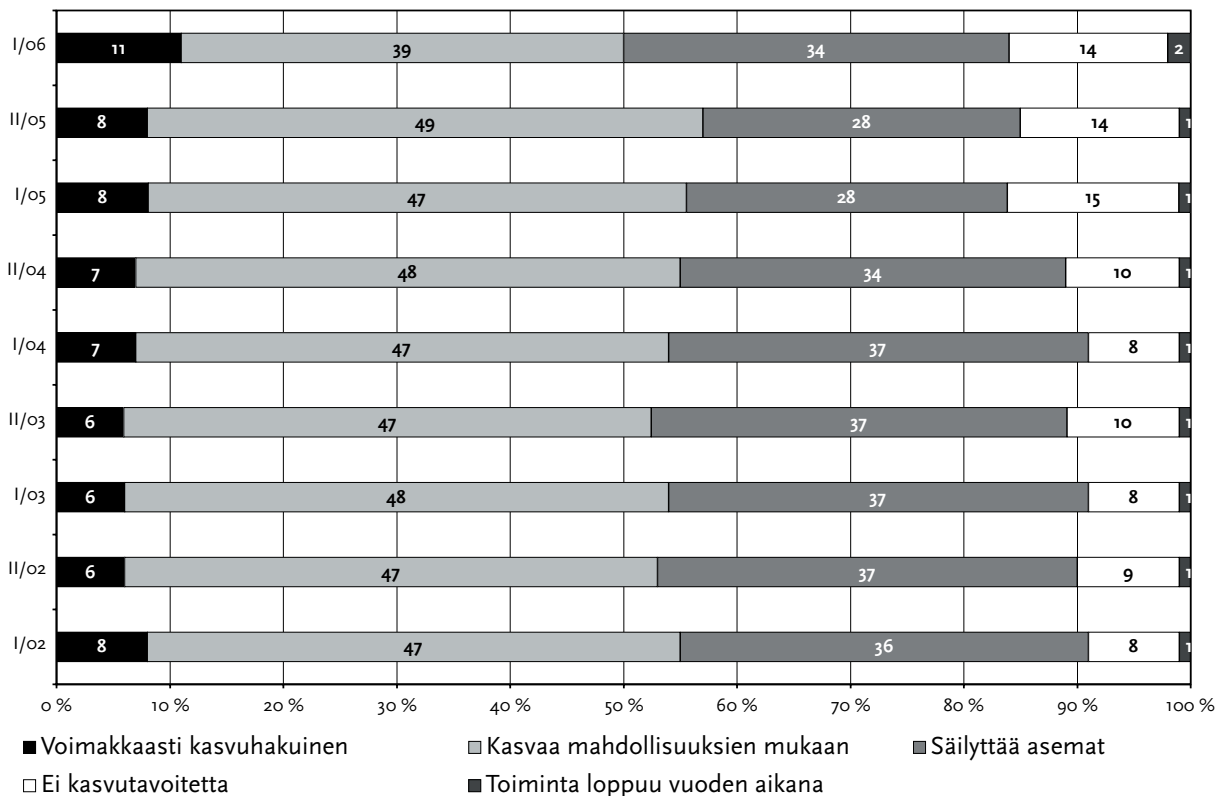
Kokonaisindeksi on laskettu antamalla seuraavat painot kriteereille: oma kokemus (1/3), kansalaisten suhtautuminen (1/3), julkinen valta valtakunnalla tasolla (1/6) ja paikallistasolla (1/6).

4.2 PK-YRITYSTEN KASVUSTRATEGIAT

Pk-yrityksistä 11 prosenttia ilmoittaa olevansa voimakkaasti kasvuhakuisia ja 39 prosenttia kasvavansa mahdollisuuksiensa mukaan. Vastaajista 14 prosentilla ei ole lainkaan kasvutavoitteita. Voimakkaasti ja mahdollisuuksien mukaan kasvavien yhteisosuus on laskenut viime syksyn 57 prosentista

50 prosenttiin. Voimakkaasti kasvuhakuisten osuus on kuitenkin noussut 8 prosentista 11 prosenttiin. Asemien säilyttämiseen pyrkivien osuus on palautunut viime vuotta edeltäneelle tasolle. Vastaavasti mahdollisuuksien mukaan kasvavien osuus on las-

Kuva 16: Kasvuhakuisuuden kehitys, % pk-yrityksistä

Taulukko 16: Yritysten kasvuhakuisuus

	Voimakkaasti kasvuhakuiset %	Kasvuhakuiset %	Asemansa säilyttäjät %	Ei kasvutavoitetta %	Toimintansa lopettavat %
Toimialoittain					
Kaikki yritykset	11	39	34	14	2
Teollisuus	14	42	33	9	1
Rakentaminen	5	35	37	20	3
Kauppa	10	41	37	10	1
Palvelut	13	38	31	17	1
Perustamisvuoden mukaan					
Ennen 1996	9	36	37	17	2
1996 – 2000	14	42	30	12	2
2001 – 2006	16	44	28	11	2

Keskimääräistä useammin voimakkaasti kasvuhakuinen yritys löytyy teollisuudesta ja palveluista, kun taas harvemmin rakentamisen alalta. Kaupan ja rakentamisen alalla voimakas kasvuhakuisuus on säilynyt entisellään, mutta teollisuudessa ja palveluissa se on kasvanut. Kasvuhakuisuus on yleisempää nuoremmissa ja suuremmissa yrityksissä.

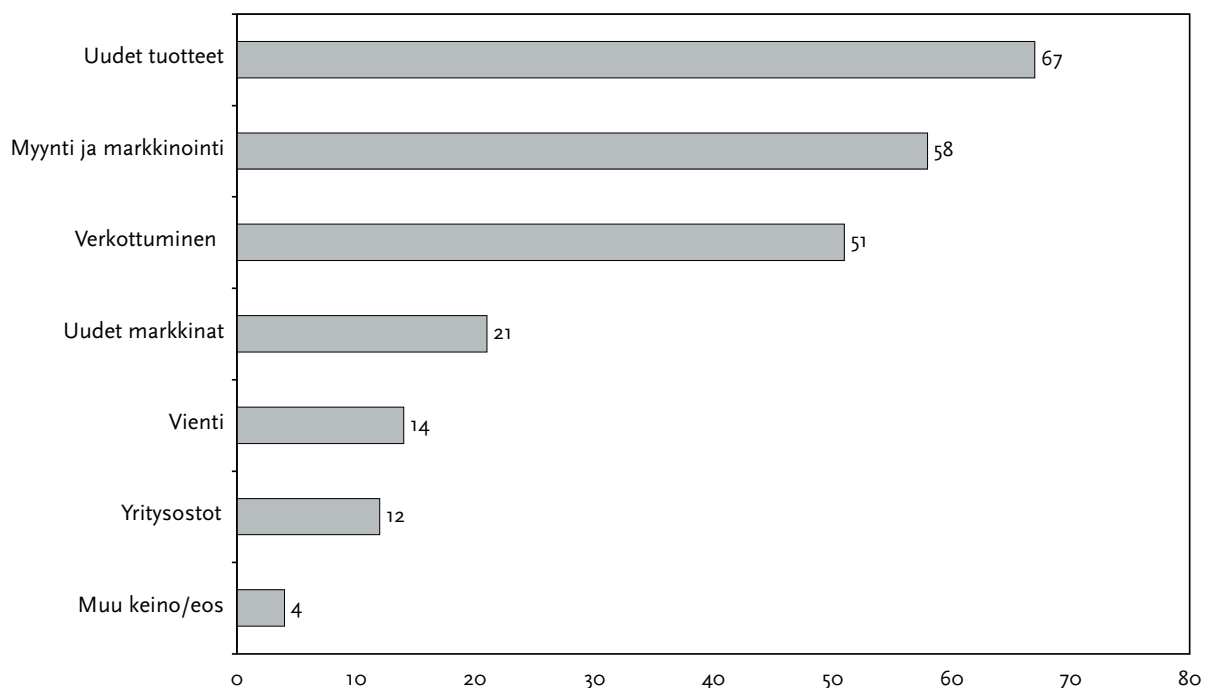
Kasvuhakuisista yrityksistä 67 prosentilla tärkeimpiin kasvukeinoihin kuuluu uusien tuotteiden kehittäminen. Lisäksi myyntiin ja markkinointiin satsaamisen sekä verkostoitumisen nimeää yli puolet kasvuhakuisista yrityksistä. Muita tärkeitä, joskaan ei aivan yhtä merkittäviä, keinoja kasvun saavuttamiseksi ovat uusien markkina-alueiden avaaminen, viennin lisääminen ja yrityskaupat.

Rakentamisen alalla uudet markkina-alueet saavat muita aloja vähemmän mainintoja. Palvelujen alalla verkostoituminen ja muu yhteistyön lisääminen toisten yritysten kanssa nostetaan esille muita aloja harvemmin. Ehkä hiukan yllättäen teollisuudessa mainitaan keskimääräistä harvemmin viennin lisääminen ja yritysostot. Keskimääräistä useammin teollisuudessa yhtenä tärkeimmistä kasvukeinoista pidetään yhteistyön lisäämistä sekä palveluissa uusien markkinoiden avaamista ja viennin lisäämistä.

Niistä pk-yrityksistä, joilla ei ole kasvutavoitteita, 77 prosenttia ilmoittaa yrityksen nykyisen koon olevan sopiva. Yrityksistä 38 prosenttia nimeää haluttomuuden ottaa riskiä ja 26 prosenttia työvoiman korkeat kustannukset yhdeksi tärkeimmistä syistä kasvutavoitteiden puuttumiselle. 22 prosenttia nimeää kireän kilpailutilanteen, 18 prosenttia kysynnän riittämättömyyden ja 17 prosenttia työvoiman saatavuuden. Kilpaileva tuonti sekä rahoituksen ja vakuuksien puute ovat vain harvoin yrityksen kasvuhaluttomuuden taustalla.

Rakennusosalalla keskimääräistä useammin syyksi mainitaan työvoiman saatavuus, kun taas keskimääräistä harvemmin kysynnän riittämättömyys ja kireä kilpailutilanne. Kaupan alalla näiden tekijöiden merkitys nähdään juuri päinvastoin. Lisäksi kaupassa pidetään keskimääräistä useammin kilpailevaa tuontia kasvuhaluttomuuden syynä. Palveluissa ollaan muita toimialoja useammin valmiita ottamaan riskiä. Teollisuudessa nimetään keskimääräistä useammin syyksi kysynnän riittämättömyys, kilpaileva tuonti, kireä kilpailu ja omarahoituksen puute. Sen sijaan työvoimakustannuksia ei pidetä kasvuhakuisuuden esteenä yhtä usein kuin muilla alueilla.

Kuva 17: Kasvukeinot, % kasvuhakuisista yrityksistä */

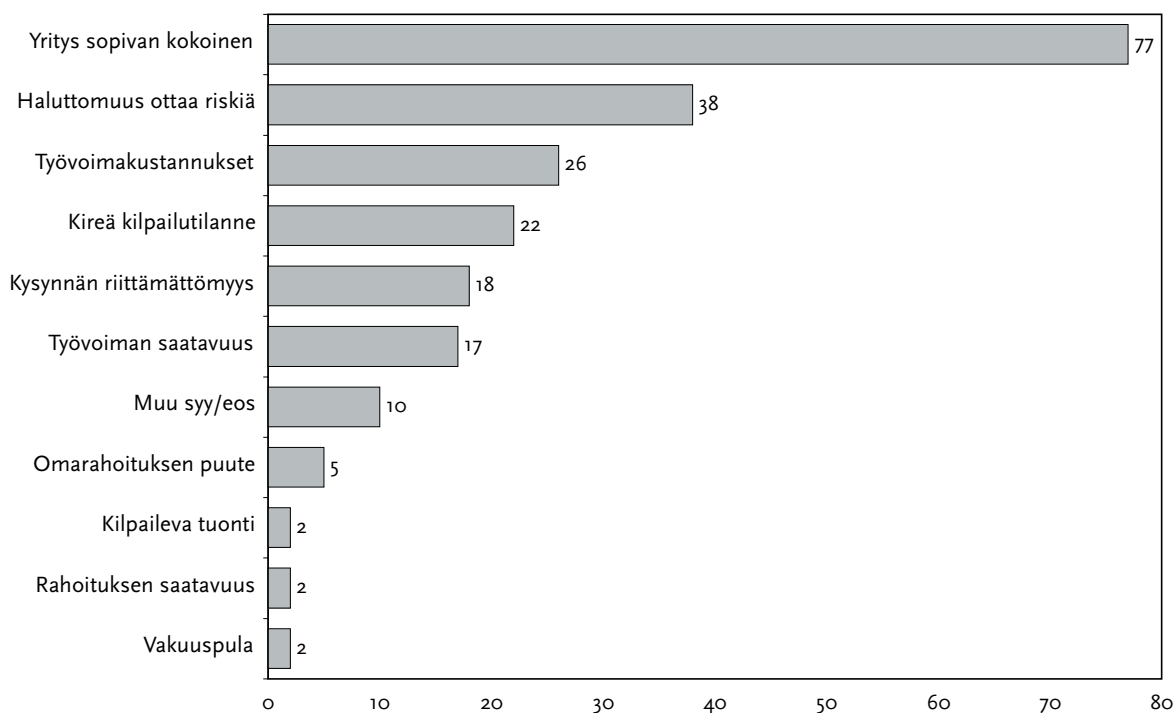

*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Taulukko 17: Kasvuhakuisten yritysten kasvukeinot */

	Kaikki yritykset %	Teollisuus %	Rakentaminen %	Kauppa %	Palvelut %
Uusien tuotteiden kehittäminen	67	66	65	66	69
Yhteistyö, verkottuminen	51	57	50	48	45
Uudet markkina-alueet (esim. uudet vientimaat)	21	19	16	21	27
Viennin lisääminen	14	9	11	13	22
Myynti- ja markkinoinnin lisääminen	58	55	57	58	59
Omistusjärjestelyt, yritysostot	12	6	14	13	19
Muut kasvukeinot	3	2	4	2	3

*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Kuva 18: Kasvuhaluttomuuden syyt, % kasvuhaluttomista yrityksistä */

*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Taulukko 18: Yritysten kasvuhaluttomuuden syyt */

	Kaikki yritykset %	Teollisuus %	Rakentaminen %	Kauppa %	Palvelut %
Yritys sopivan kokoinen	77	77	81	71	79
Kysynnän riittämättömyys	18	26	8	30	15
Kireä kilpailutilanne	22	36	15	25	21
Kilpaileva tuonti	2	11	0	6	0
Rahoituksen saatavuus	2	4	2	2	2
Omarahoituksen puute	5	9	4	7	5
Vakuuspula	2	3	0	3	2
Työvoimakustannukset	26	20	26	29	26
Työvoiman saatavuus	17	22	24	12	15
Haluttomuus lisätä riskiä	38	42	44	43	33
Jokin muu	10	12	10	7	10

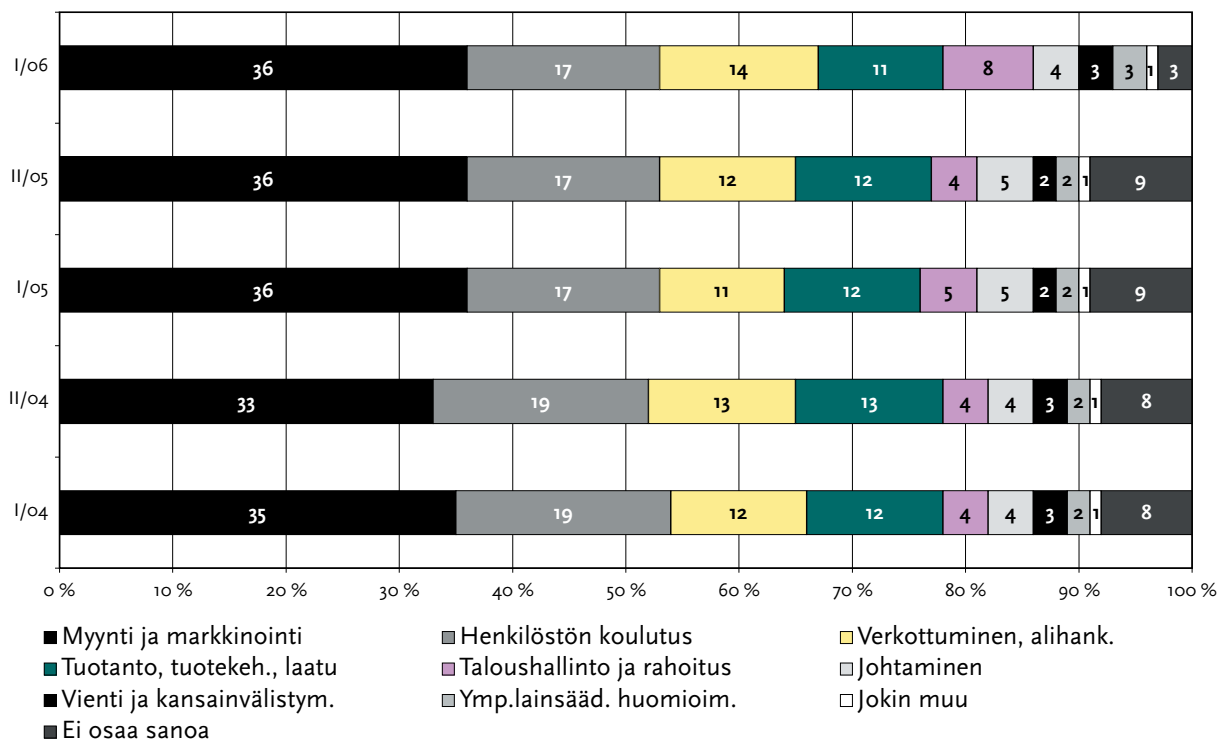
*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

4.3 PK-YRITYSTEN KEHITTÄMISTARPEET JA -ESTEET

Pk-yritykset kokevat, että niiden suurimmat kehittämistarpeet ovat myynnin ja markkinoinnin alueella. Seuraavaksi eniten kehittämistarpeita yrityksillä on henkilöstön kehittämisen ja koulutuksen alueella. Henkilöstön osaamisen turvaaminen koetaan tärkeäksi erityisesti palveluissa ja kaupassa. Myös tuotannon, tuotekehityksen ja laadun parantaminen sekä verkostoituminen ja alihankinta koetaan asioiksi, joiden alueella yrityksillä on kehitystarpeita. Osuutetaan kehittämistarpeista ovat kasvattaneet taloushallinto ja rahoitus sekä verkostoituminen ja alihankinta. Verkostoitumisen ja alihankinnan kehittämisen tarve on lisääntynyt erityisesti teollisuudessa. Voimakkaasti kasvuhakuisissa yrityksissä nähdään muita yrityksiä useammin kehittämisen tarvetta taloushallinnossa ja rahoituksessa.

Kehittämisen esteeksi nähdään aiempaa useammin erityisesti ammattitaitoisen työvoiman puute. Työvoiman puute on kasvattanut osuuttaan kaikilla muilla toimialoilla paitsi rakentamisessa. Sen sijaan suhdannetilannetta ei nähdä enää niinkään kehittämisen suurimpana esteenä. Kireä kilpailutilanne on kuitenkin edelleen pk-yritysten pahin este. Kova kilpailu koetaan kehittämisen jarruksi erityisesti kaupassa. Ammattitaitoisen työvoiman puutetta ei nähdä niinkään esteenä kaupan alalla. Ammattitaitoisen työvoiman puute on erityisen suuri ongelma rakentamisessa mutta myös palveluissa. Myös rahoitusvaikeudet, korkeat työvoimakustannukset ja muut resurssitekijät kuin työvoima arvioidaan tärkeiksi pk-yritystoiminnan kehittämisen esteiksi. Rahoitusvaikeudet korostuvat voimakkaasti kasvuhaakusten yritysten kohdalla.

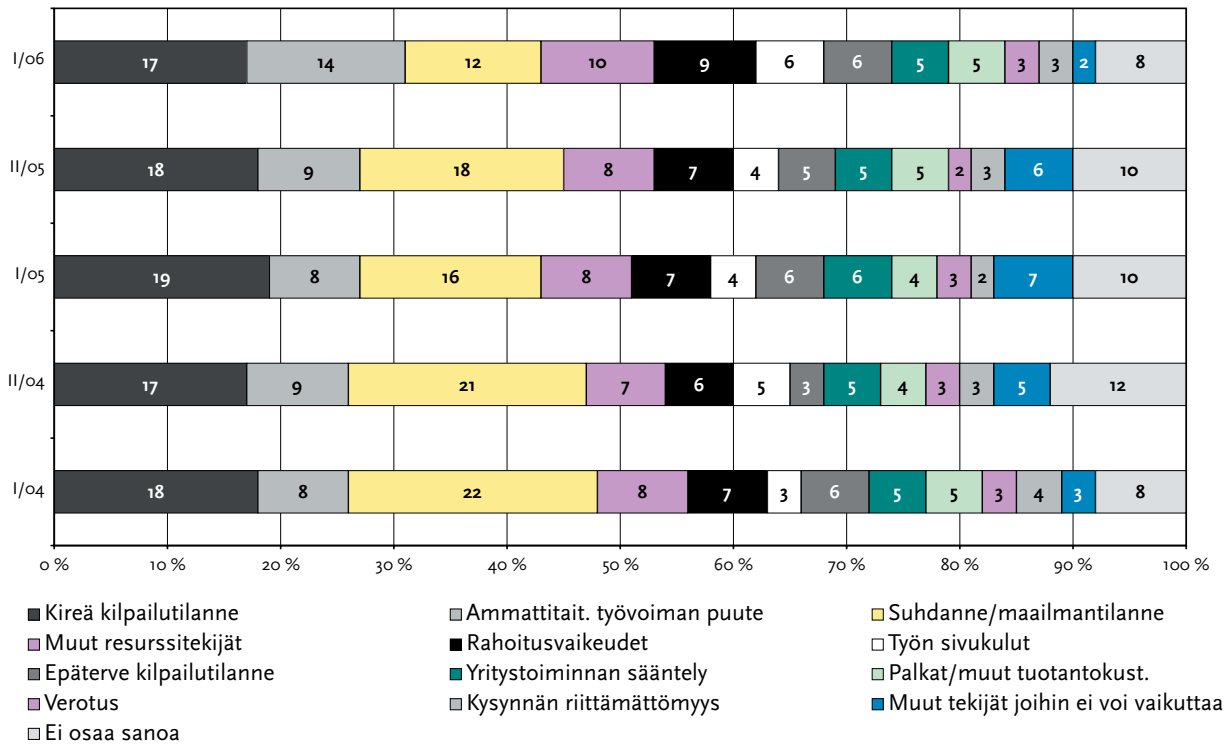
Kuva 19: Tärkein kehittämistarve, % pk-yrityksistä

Taulukko 19: Yrityksen tärkein kehittämistarve

	Kaikki yritykset %	Teollisuus %	Rakentaminen %	Kauppa %	Palvelut %
Johtaminen	4	3	4	5	5
Henkilöstön kehittäminen ja koulutus	17	12	17	21	24
Markkinointi ja myynti	36	38	37	35	31
Vienti ja kansainvälistyminen	3	2	3	3	7
Rahoitus, talous ja laskentatoimi	8	10	9	6	4
Tuotanto ja materiaalitoiminnot, tietotekniikka, tuotekehitys ja laatu	11	10	10	12	14
Yhteistyö/verkottuminen, alihankinta	14	17	14	12	10
Ympäristö- ja muiden säädösvaatimusten huomioiminen	3	3	2	2	2
Muu	1	2	1	0	0
Ei osaa sanoa	3	4	2	2	1

Kuva 20: Kehittämisen pahin este, % pk-yrityksistä

Taulukko 20: Yrityksen kehittämisen pahin este

	Kaikki yritykset %	Teollisuus %	Rakentaminen %	Kauppa %	Palvelut %
Yritystoiminnan sääntely	5	6	4	7	4
- Byrokratia	2	2	2	2	2
- Työlainsäädäntö/tes	1	2	2	2	1
- Muu sääntely	2	2	0	3	1
Kustannustaso	14	13	14	14	14
- Työn sivukulut	6	5	7	6	6
- Palkkataso/muut tuotantokustannukset	5	6	3	5	5
- Verotus	3	2	4	3	3
Kilpailutilanne	26	23	26	30	24
- Kireä kilpailu	17	16	16	21	16
- Epäterve kilpailu	6	4	7	6	5
- Kysynnän riittämättömyys/epävakaas	3	3	3	3	3
Rahoitus	9	10	7	8	9
Resurssitekijät	24	26	25	19	27
- Ammattitaitoisen työvoiman saatavuus	14	13	18	9	16
- Muut resurssitekijät	10	13	7	10	11
Suhdanne/maailmantilanne	12	13	10	13	11
Muut tekijät, joihin ei voi vaikuttaa	2	2	3	2	3
Ei osaa sanoa	8	7	11	7	8

4.4 TYÖLLISTÄMISEN ESTEET

Niiden pk-yritysten, joilla ei ole tarvetta työllistää, osuus on laskenut voimakkaasti viime syksyn kyselyn 39 prosentista 29 prosenttiin. Työllistämistarpeet ovat vähäisimpiä kaupan alalla, kaikkein pienimmissä yrityksissä ja niissä, joilla ei ole kasvutavoitteita.

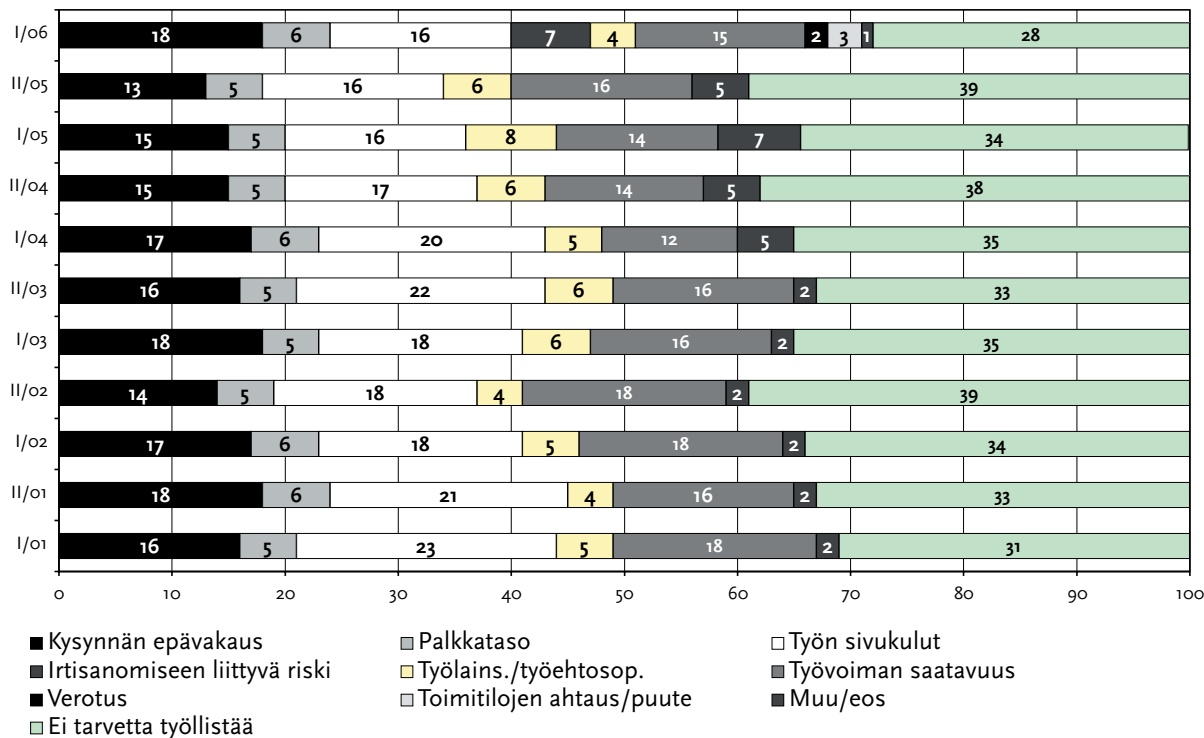
Työn sivukulut, työvoiman saatavuus ja epävakaa kysyntä ovat yleisimpiä työllistämisen esteitä yrityksissä, joilla on tarvetta työllistää. Kysynnän epävakauden merkitys työllistämisen esteenä on vuorostaan noussut edellisestä kyselystä.

Teollisuudessa työllistämisen esteeksi koetaan muita useammin kysynnän epävakaus ja irtisanomi-

seen liittyvä riski. Rakentamisessa keskimääräistä useammin työvoiman saatavuutta pidetään työllistämisen pahimpana esteenä, kun taas kaupassa tämän osuus on keskimääräistä matalampi. Kaupassa muita toimialoja useammin työllistämisen suurimmaksi esteeksi nimetään kysynnän epävakaus.

Pienissä, 10–49 henkeä työllistävässä yrityksissä työllistämisen esteeksi nähdään muita useammin työvoiman saatavuus – samoin kuin voimakkaasti kasvuhakuisissa yrityksissä. Jälkimmäisissä yrityksissä myös korkeita palkkakustannuksia ja irtisanomiseen liittyvää riskiä pidetään työllistämisen pahimpana esteenä muita yrityksiä useammin.

Kuva 21: Työllistämisen pahin este, % pk-yrityksistä

Taulukko 21: Yrityksen työllistämisen pahin este

	Kaikki yritykset %	Teollisuus %	Rakenta- minen %	Kauppa %	Palvelut %
Ei tarvetta työllistää	29	22	21	33	30
Pahimmat esteet niissä yrityksissä, joissa tarvetta työllistää					
Kysynnän epävakaus	25	28	25	22	26
Palkkataso	8	5	7	9	8
Työn sivukulut	22	20	24	24	22
Irtisanomiseen liittyvä riski	9	11	7	10	9
Muu lainsäädäntö/ työehtosopimukset	5	6	6	6	5
Työvoiman saatavuus	21	22	24	18	22
Yhtiön toimitilojen ahtaus/ puute	4	5	1	5	4
Muu, ml. verotus	4	4	6	5	4

4.5 SUKUPOLVEN- TAI OMISTAJANVAIHDOKSET

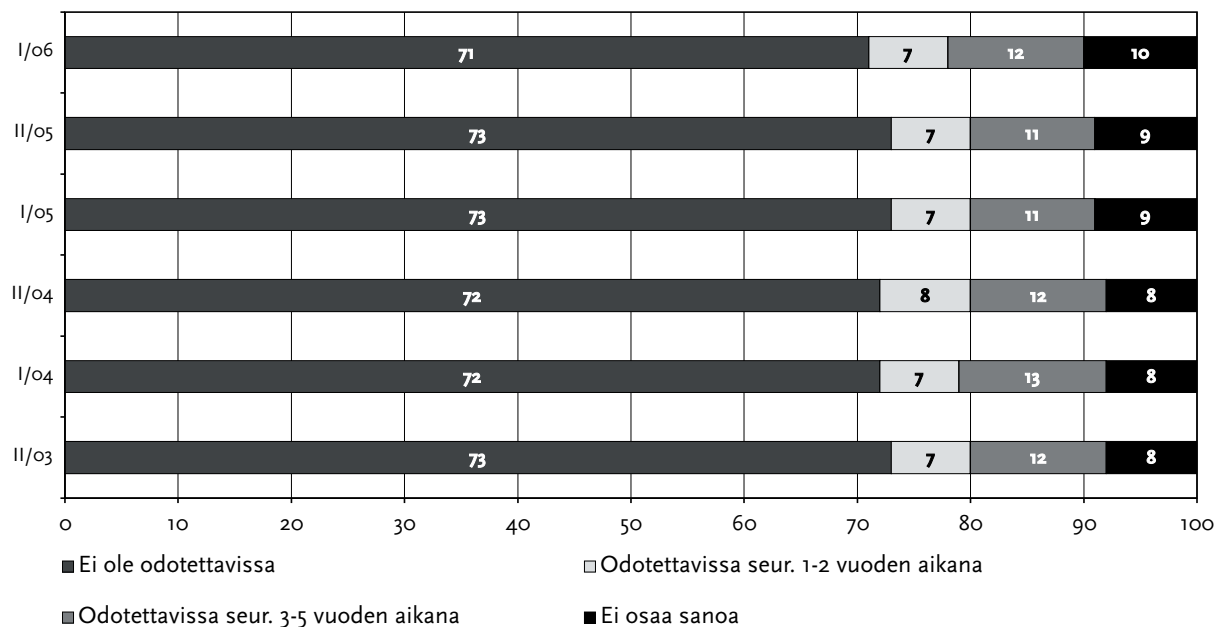
Yrityksistä 19 prosentissa odotetaan sukupolven- tai omistajanvaihdosta seuraavan 5 vuoden kuluessa. Reilu 70 prosenttia vastaajista ei usko sukupolven- tai omistajanvaihdoksen tapahtuvan seuraavan 5 vuoden aikana.

Yrittäjät ovat palkansaajia vanhempia. Väestön ikääntymisen seurauksena sukupolven- tai omistajanvaihdoksia onkin tulevana vuosina odotettavissa runsaasti. Mikäli kaikki odotetut vaihdokset tapah-

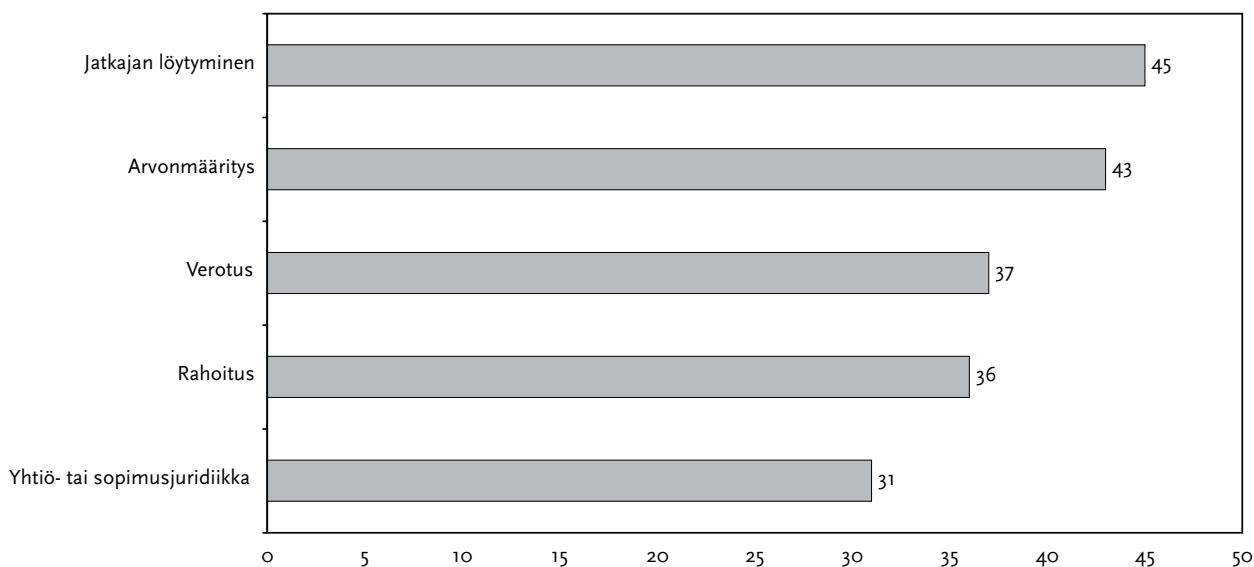
tuisivat ennakoidussa aikataulussa, merkitsisi se yli 40 000 sukupolven- tai omistajanvaihdosta seuraavan viiden vuoden aikana.

Jatkajan löytäminen on haaste sukupolven- tai omistajanvaihdosta aikoville yrityksille ja 45 prosenttia näistä yrityksistä kokeekin sen ongelmaksi. Lähes yhtä usein maininnan saavat arvonmääritykseen liittyvät ongelmat. Myös verotus, rahoitus sekä yhtiö- tai sopimusjuridiikka koetaan ongelmallisiksi.

Kuva 22: Sukupolven- tai omistajanvaihdoksen odotettavuus seuraavan 5 vuoden aikana, % yrityksistä

Kuva 23: Odotettavissa olevat ongelmat, % yrityksistä, joilla vaihdos odotettavissa

5. PK-YRITYSTEN TOIMINTA JA RAHOITUS

Kevään barometrissä kartoitetaan myös pk-yritysten rahoitukseen ja ulkomaille sijoittumiseen liittyviä kysymyksiä.

5.1 ULKOINEN RAHOITUS JA SEN KÄYTTÖ

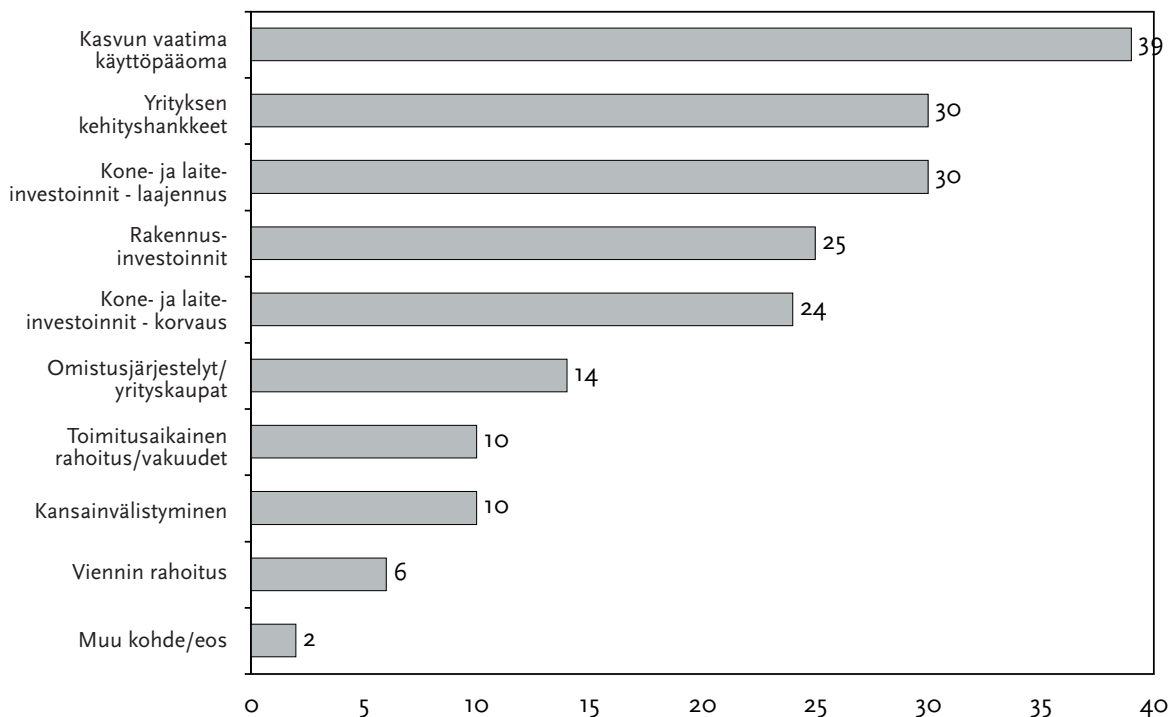
Seuraavan vuoden aikana ulkoista rahoitusta aikoo hankkia 26 prosenttia pk-yrityksistä. Ulkoista rahoitusta harkitaan muita toimialoja useammin teollisuudessa sekä voimakkaasti kasvuhaluissa ja sukupolvenvaihdoksen seuraavan 2 vuoden aikana tekevissä yrityksissä.

Useimmiten uutta ulkoista rahoitusta aiotaan hakea kasvun vaatimaksi käyttöpääomaksi. Erityisesti tämä vaihtoehto nimetään kaupassa. Toiseksi eniten rahoitusta aiotaan hakea kehityshankkeisiin sekä koneiden ja laitteiden laajennusinvestointeihin. Rakentamisessa kehityshankkeiden ja myös kasvun vaatiman käyttöpääoman osuus on muita toimialoja matalampi. Erityisesti teollisuudessa rahoitusta aiotaan hakea koneiden ja laitteiden laajennusinvestointeihin. Myös rakennusinvestointeihin sekä koneiden ja laitteiden korvaus investointeihin ulkoista rahoitusta aiotaan ottaa melko yleisesti.

Voimakkaasti kasvuhakuiset yritykset aikovat hakea ulkoista rahoitusta muita useammin käyttöpääomaksi, yrityksen kehittämishankkeisiin ja yritysjärjestelyihin. Myös vientiin ja kansainvälistymiseen liittyviin hankkeisiin aiotaan hakea ulkoista rahoitusta muita useammin.

Uutta ulkoista rahoitusta suunnittelevista yrityksistä 85 prosenttia aikoo hankkia sitä pankeista. Finnveralta uutta rahoitusta aikoo hakea 32 prosenttia. Erityisesti teollisuusyritykset aikovat kääntyä Finnveran puoleen. Rakentamisessa suunnitellaan muita harvemmin pääomasijoittajiin turvautumista. Voimakkaasti kasvuhakuiset yritykset aikovat hakea rahoitusta muita useammin Finnveralta (46 %), pääomasijoittajilta (32 %) ja muilta tahoilta (23 %).

Kuva 24: Ulkoisen rahoituksen käyttötarkoitus, % yrityksistä, jotka aikovat ottaa rahoitusta seuraavan 12 kuukauden aikana */

*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Taulukko 22: Ulkoisen rahoituksen yleisyys

Toimialoittain					
	Kaikki yritykset %	Teollisuus %	Rakentaminen %	Kauppa %	Palvelut %
Aikoo ottaa rahoitusta	26	37	27	23	25
Kasvuhakuisuuden mukaan					
	Voimakkaasti kasvuhakuiset %	Kasvuhakuiset %	Asemansa säilyttäjät %	Ei kasvutavoitetta %	Toimintansa lopettavat %
Aikoo ottaa rahoitusta	52	29	22	12	3
Sukupolven/omistajanvaihdoksen mukaan					
	Ei odotettavissa %	Odotettavissa seuraavan 1–2 vuoden aikana %	Odotettavissa seuraavan 3–5 vuoden aikana %		
Aikoo ottaa rahoitusta	26	33	28		

Taulukko 23: Ulkoisen rahoituksen käyttötarkoitus toimialoittain */

	Kaikki yritykset %	Teollisuus %	Rakentaminen %	Kauppa %	Palvelut %
Koneiden ja laitteiden korvausinvestointeihin	24	28	23	17	26
Koneiden ja laitteiden laajennusinvestointeihin	30	44	34	26	25
Rakennusinvestointeihin	25	25	36	26	21
Kasvun vaatimaksi käyttöpääomaksi	39	36	22	54	38
Omistusjärjestelyihin / yrityskauppoihin	14	15	11	13	15
Viennin rahoitukseen ja riskien kattamiseen	6	8	2	8	6
Yrityksen kehityshankkeisiin	30	33	19	29	32
Toimitusaikaisiin vakuuksiin	10	11	18	12	6
Kansainväistymiseen	10	14	3	8	11
Muuhun tarkoitukseen	2	1	2	3	3

*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Taulukko 24: Ulkoisen rahoituksen käyttötarkoitus kasvuhakuisuuden mukaan */

	Voimakkaasti kasvuhakuiset %	Kasvuhakuiset %	Asemansa säilyttäjät %	Ei kasvutavoitetta %
Koneiden ja laitteiden korvausinvestointeihin	14	21	33	33
Koneiden ja laitteiden laajennusinvestointeihin	29	32	31	19
Rakennusinvestointeihin	23	28	23	22
Kasvun vaatimaksi käyttöpääomaksi	61	36	28	28
Omistusjärjestelyihin / yrityskauppoihin	22	14	10	5
Viennin rahoitukseen ja riskien kattamiseen	17	5	1	0
Yrityksen kehityshankkeisiin	48	28	20	19
Toimitusaikaisiin vakuuksiin	13	9	10	10
Kansainvälistymiseen	32	5	1	2
Muuhun tarkoitukseen	2	1	4	7

*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Taulukko 25: Ulkoisen rahoituksen lähteet */

	Kaikki yritykset %	Teollisuus %	Rakentaminen %	Kauppa %	Palvelut %
Pankki	85	85	89	89	81
Finnvera	32	48	23	30	29
Pääomasijoittaja	11	15	3	7	15
Vakuutusyhtiö	5	7	4	4	4
Muu	16	14	11	12	21

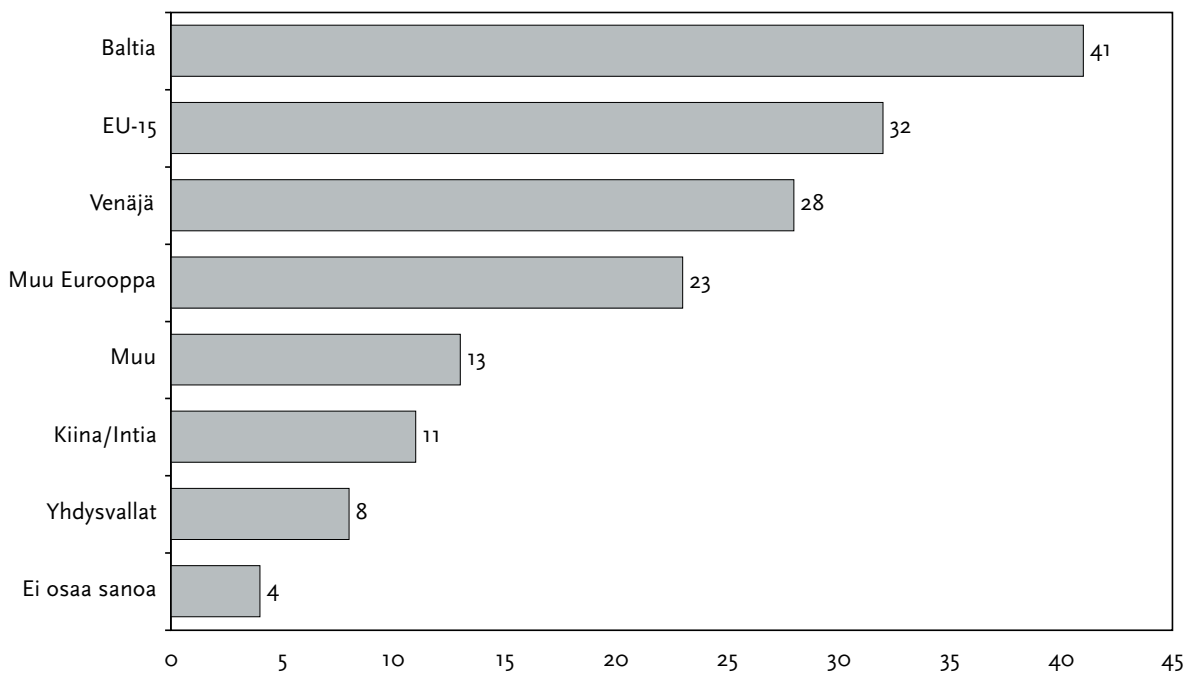
*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

5.2 ULKOMAILLE SIOJOTTUMINEN

Pk-yrityksistä 12 prosenttia aikoo käynnistää tai laajentaa toimintaa ulkomailla seuraavan vuoden aikana. Ulkomaille sijoittumista harkitsevat erityisesti suuremmat ja voimakkaasti kasvuhakuiset teollisuusyritykset. Yrityksistä 41 prosenttia nimeää kohteekseen Baltian, 32 prosenttia vanhan EU:n alueen, 28 prosenttia Venäjän ja 23 prosenttia muun Euroopan. Ulkomaille laajentamista aikovista pk-yrityksistä 11 % nimeää myös Intian ja/tai Kiinan.

Ulkomaille investoimista harkitsevista 42 prosenttia ilmoittaa tarvitsevansa ulkopuolista rahoitusta. Ulkoista rahoitusta useammin rahoitusta suunnitellaan haettavan Finnveralta, pääomasijoittajilta ja muilta tahoilta. Voimakkaasti kasvuhakuisista yrityksistä ulkoista rahoitusta ilmoittaa tarvitsevansa 59 prosenttia. Muita useammin tällaiset yritykset suunnittelevat hakevansa rahoitusta pääomasijoittajilta.

Kuva 25: Ulkomaille sijoittumisen kohde, % yrityksistä, jotka aikovat toimia ulkomailla */

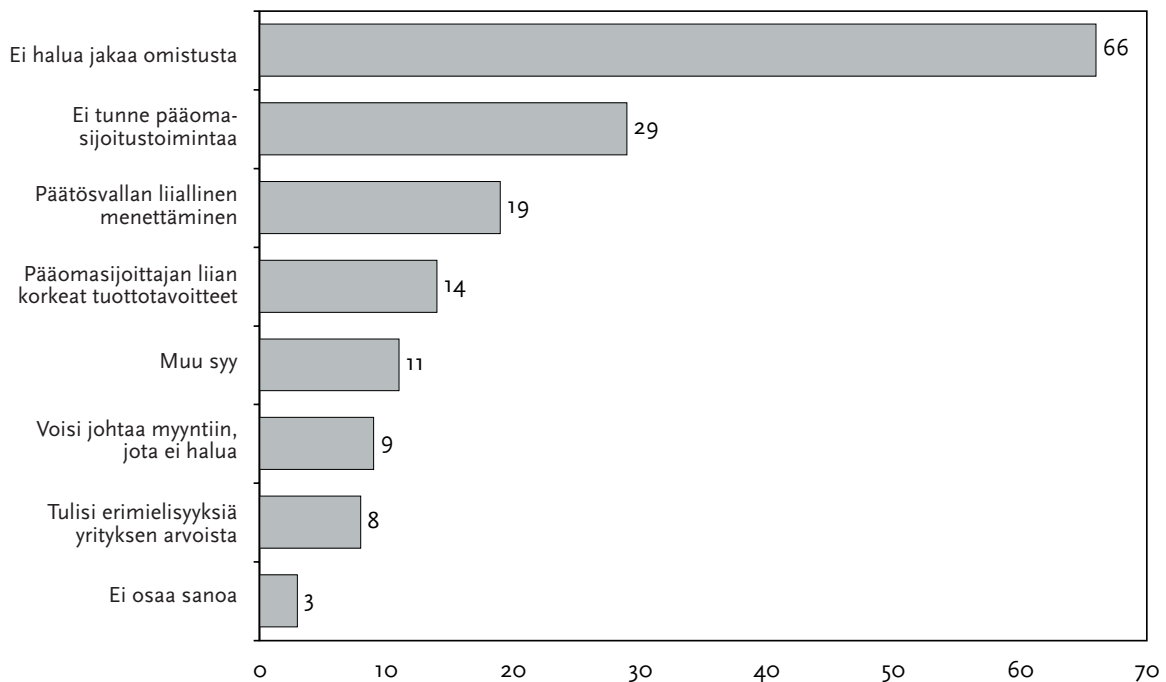
*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

5.3 PÄÄOMASIOJITTAJIEN RAHOITUS

Pk-yrityksistä 5 prosenttia ilmoittaa hakeneensa rahoitusta pääomasijoittajilta. Hakeneista 70 prosenttia kertoo myös saaneensa ja ottaneensa rahoitusta pääomasijoittajilta. Voimakkaasti kasvuhakuisista yrityksistä peräti 20 prosenttia on hakenut rahoitusta, mutta sama osuus on saanut ja ottanut rahoitusta kuin muistakin yrityksistä. Yrityksistä, jotka eivät ole hakeneet rahoitusta pääomasijoittajilta, 71 prosenttia ilmoittaa, ettei edes voisi harkita ottavansa rahoitusta pääomasijoittajilta. Voimakkaasti kasvuhakuisista yrityksistä 45 prosenttia sanoo voivansa harkita rahoitusta pääomasijoittajilta.

Kaksi kolmasosaa kielteisesti suhtautuvista yrityksistä ilmoittaa syyksi haluttomuuden jakaa yrityksen omistusta. Vastaajista 29 prosenttia sanoo, ettei tunne riittävästi pääomasijoittajatoimintaa. Seuraavaksi eniten pelätään päätösvallan liiallista menettämistä ja nähdään, että pääomasijoittajien tuottotavoitteet ovat liian kunnianhimoisia. Voimakkaasti kasvuhakuisissa yrityksissä syyt ovat hyvin samanlaiset kuin muissakin yrityksissä. Ainoana poikkeuksena on, että muita harvemmin syyksi ilmoitetaan se, ettei tunne riittävästi pääomasijoittajatoimintaa.

Kuva 26: Syy kielteiseen suhtautumiseen, % yrityksistä, jotka eivät voi harkita ottavansa rahoitusta pääomasijoittajilta */

*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Taulukko 26: Suhtautuminen pääomasijoittajien rahoitukseen

		Kaikki yritykset %	Teollisuus %	Rakentaminen %	Kauppa %	Palvelut %
Voisiko harkita rahoitusta pääomasijoittajilta?	Ei	71	66	77	72	71
	Kyllä	28	34	22	28	29
Jos ei, niin miksi ei? */	Omistusta ei haluta jakaa	66	65	65	66	65
	Päätösvallan liiallinen menetys	19	22	22	19	18
	Voisi johtaa yrityksen myyntiin	9	11	9	7	10
	Erimielisyyksiä yrityksen arvoista	8	9	10	7	8
	Liian korkeat tuottotavoitteet	14	19	15	11	15
	Ei tunne pääomasijoittajatoimintaa	29	33	42	27	26
	Muu syy	11	9	5	12	13

*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

6. REKRYTOINTIONGELMAT, ULKOMAINEN JA VUOKRATYÖVOIMA

Tämän kevään Pk-yritysbarometrissä kysyttiin myös työvoimamarkkinoihin liittyviä kysymyksiä, koska entistä vakavampia merkkejä työvoimapulasta on

ollut havaittavissa ja samalla on alettu tarkastella työvoimamarkkinoiden toimintaa työvoimapulan kannalta.

6.1 REKRYTOINTIONGELMAT

Yli puolessa pk-yrityksistä on ollut avoimia työpaikkoja viimeksi kuluneen vuoden aikana. Niistä yrityksistä, joissa on ollut avoimia palkattuja työpaikkoja, 31 prosenttia on onnistunut täyttämään kaikki paikat osaavalla ammattilaisella eli ei ole kohdannut rekrytointiongelmia. Toisaalta 17 prosenttia ei ole onnistunut täyttämään yhtään avointa työpaikkaa. Muita yrityksiä useammin avoimia paikkoja on luonnollisesti

ollut auki ja rekrytointiongelmista on kärsitty kasvu-yrityksissä ja suuremmissa yrityksissä.

Nämä tulokset eivät toki kerro paljoakaan absoluuttisista määristä, mutta ne antavat kuitenkin hiukan tarkemman kuvan rekrytointiongelmista kuin pelkkä kysymys, oletteko kohdanneet pulaa ammatityövoimasta. Joka tapauksessa 70 000 – 80 000 yritystä näyttäisi kokeneen rekrytointiongelmia.

Taulukko 27: Avoimien palkkatyöpaikkojen täyttöaste toimialoittain

	Kaikki yritykset %	Teollisuus %	Rakentaminen %	Kauppa %	Palvelut %
Ei avoimia työpaikkoja	47	42	51	47	48
Täyttöaste niissä yrityksissä, joissa avoimia työpaikkoja					
0 %	17	15	27	19	14
1-33 %	17	22	23	17	16
34-66 %	19	21	19	17	20
67-99 %	15	14	17	12	18
100 %	31	28	17	33	35

Taulukko 28: Avoimien työpaikkojen täyttöaste yrityksen koon mukaan

	-4 henkilöä %	5-9 henkilöä %	10-19 henkilöä %	20-49 henkilöä %	50-249 henkilöä %
Ei avoimia työpaikkoja	65	29	18	8	5
Täyttöaste niissä yrityksissä, joissa avoimia työpaikkoja					
0 %	29	14	9	4	0
1-33 %	18	18	18	18	19
34-66 %	15	21	18	25	23
67-99 %	9	14	17	25	36
100 %	29	32	38	27	21

Rekrytointiongelmia kohdanneilla on useimmiten ollut ongelmia itse työntekijöiden löytämisessä. Myös ammattitaitoisista toimihenkilöistä ja työnjohtajista on ollut pulaa. Henkilöstöryhmien ja toimialojen välillä on luonnollisia eroja, joita selittävät toimialojen henkilöstörakenteet.

Useimmin rekrytointiongelmiin syyksi nimetään puutteellinen työkokemus ja koulutus. Myös liian korkea palkkavaatimus saa muita tekijöitä suurem-

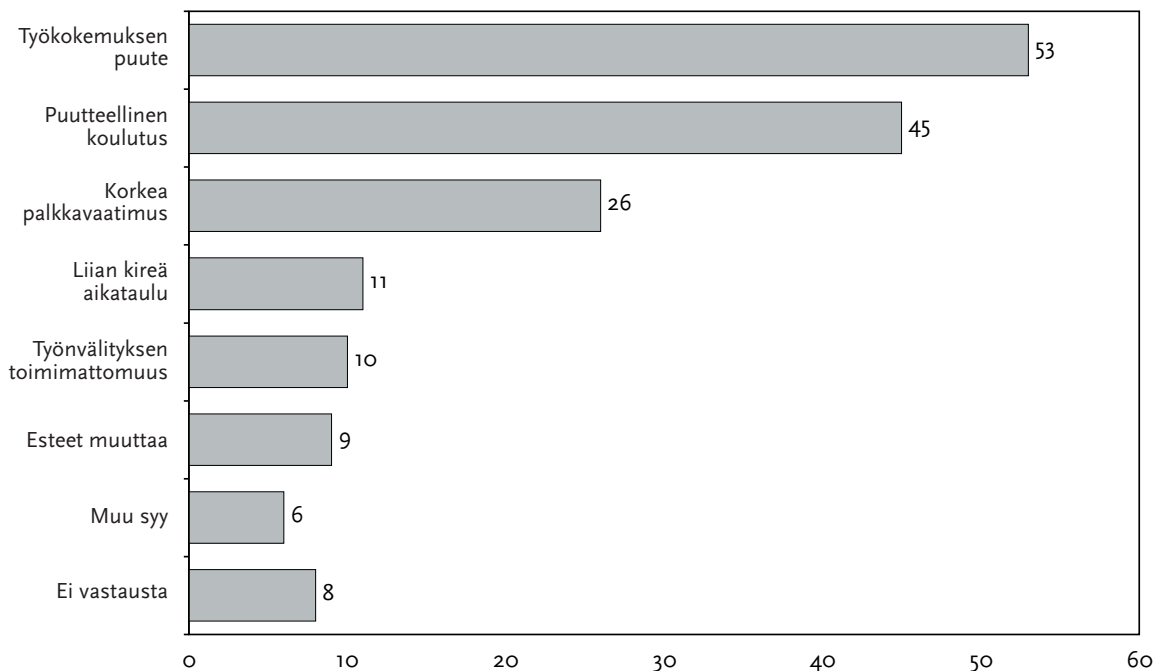
man kannatuksen. Puutteellisesta koulutuksesta johtuvista ongelmista on kärsitty erityisesti teollisuudessa. Palkkavaatimus on koettu liian korkeaksi muita useammin palvelualalla. Kaupan alalla työkokemuksen puutetta ei ole koettu samanlaiseksi esteeksi kuin muilla toimialoilla. Voimakkaasti kasvuhakuisissa yrityksissä nimetään syyksi korkea palkkavaatimus ja liian kireä aikataulu muita yrityksiä useammin.

Taulukko 29: Rekrytointiongelmia kohdanneet henkilöstöryhmät */

	Yrityksen johto %	Toimihenkilöt %	Työnjohto %	Työntekijät %	Ei vastausta %
Kaikki yritykset	4	21	11	72	8
Teollisuus	3	23	15	74	4
Rakentaminen	0	4	15	85	9
Kauppa	2	20	7	72	9
Palvelut	6	27	11	66	7

*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Kuva 27: Rekrytointiongelmiin syyt */

*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

6.2 VUOKRATYÖVOIMA

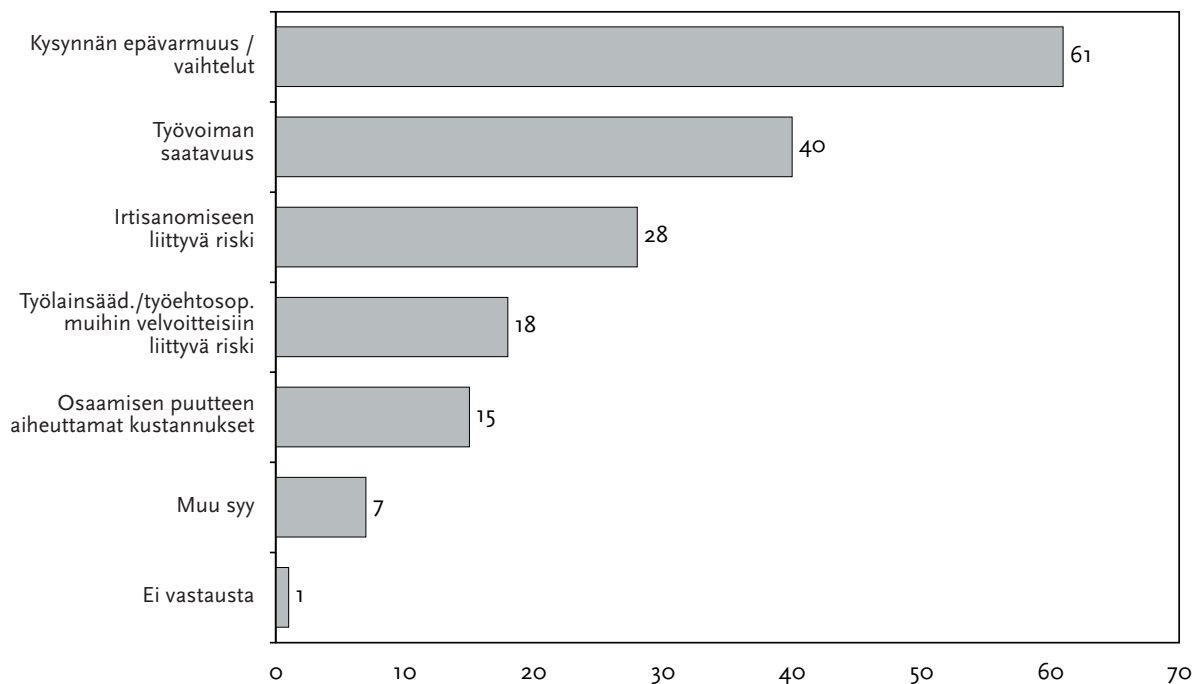
Pk-yrityksistä 17 prosenttia ilmoittaa käyttäneensä vuokratyövoimaa viimeksi kuluneen vuoden aikana. Kaupan alalla vuokratyövoimaan turvautuminen on yleisempää ja vastaavasti teollisuudessa muita toimialoja harvinaisempaa. Luonnollisesti vuokratyövoiman käyttö on yleisempää suuremmissa pk-yrityksissä. Keskiuurista yrityksistä 57 prosenttia on käyttänyt vuokratyövoimaa.

Vuokratyövoimaa käyttäneistä yrityksistä 61 prosenttia nimeää käytön syyksi kysynnän epävarmuuden ja/tai kausivaihtelut. Usein – 40 prosenttia vastanneista – syytä on myös työvoiman heikko saata-

vuus. Selvästi muita syitä useammin myös irtisanomiseen liittyvä riski nimetään vuokratyövoiman käytön syyksi. Yhteensä työlainsäädäntöön ja työehtosopimukseen liittyvät riskit saavat lähes 50 prosentin osuuden käytön syinä.

Toimialoista kauppa poikkeaa hiukan muista. Kaupan alalla vuokratyövoiman käytön syyksi ei nähdä kausivaihteluita ja kysynnän epävarmuutta yhtä usein kuin muilla toimialoilla. Voimakkaasti kasvuhakuiset yritykset ovat turvautuneet muita useammin vuokratyövoimaan. Turvautumisen syissä ei ole kuitenkaan eroja muihin yrityksiin verrattuna.

Kuva 28: Vuokratyövoiman käytön syyt */

*/ Vastajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

6.3 ULKOMAISEN TYÖVOIMAN KÄYTTÖ

Pk-yrityksistä 9 prosenttia ilmoittaa palkkalistoillaan olleen ulkomaista työvoimaa viimeksi kuluneen vuoden aikana. Muita useammin ulkomaiseen työvoimaan on turvauduttu teollisuudessa ja puolestaan harvemmin rakentamisessa ja kaupassa. Suunnilleen sama osuus – 8 prosenttia – yrityksistä ilmoittaa ostaneensa ulkomaalaisia palveluita, joissa on käytetty ulkomaista työvoimaa. Kuitenkin 5 prosenttia vastanneista ei osaa sanoa, onko ulkomaista työvoimaa käytetty tällaisissa tilanteissa.

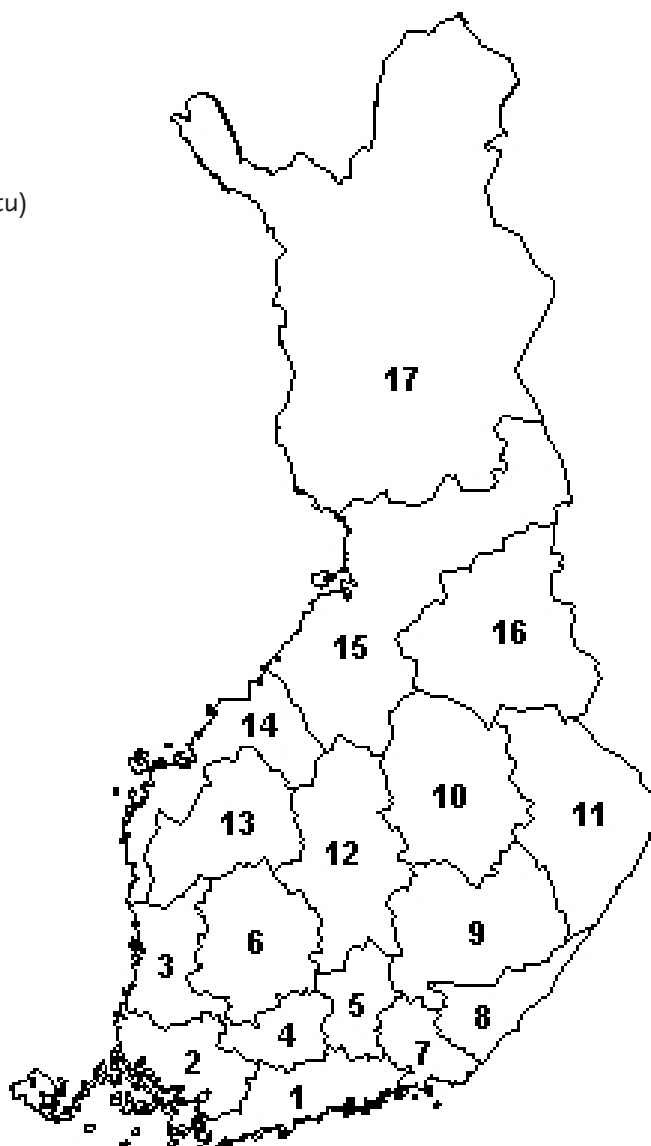
Ulkomaisen työvoiman liikkuvuutta koskevaa siirtymälakiahan on päätetty olla jatkamatta. Pk-yritysbarometrissa kysyttiin yritysten kantaa ulkomaisen työvoiman vapaaseen liikkuvuuteen helmi-maaliskuun vaihteessa, jolloin päätös ei ollut vielä tiedossa. Yrityksistä 59 prosenttia katsoi, että työvoiman vapaa

liikkuvuus tulisi sallia uusista jäsenmaista. Vajaa 20 prosenttia ei osannut ottaa kantaa ja reilu 20 prosenttia katsoi, että työvoiman vapaaseen liikkuvuuteen ei ole tarvetta. Yritysten vastausten jakautuminen oli sama, kun kysyttiin, uskoiko vastaaja liikkuvuuden vapauttamisen helpottavan työvoiman saatavuutta.

Teollisuudessa työvoiman vapaan liikkuvuuden sallimisen kannalla oltiin muita toimialoja useammin ja esteiden poistamisen uskottiin myös helpottavan työvoima saatavuutta. Sen sijaan rakennusalan pk-yrityksissä työvoiman vapaata liikkuvuutta kannatettiin muita aloja harvemmin eikä esteiden poistamisen uskottu yhtä usein myöskään auttavan rekrytointiongelmien. Voimakkaasti kasvuhakuisissa yrityksissä asenteet olivat muita yrityksiä myönteisemmät.

PK-YRITYSBAROMETRIN ALUEJAKO

1. Uusimaa, erilliset raportit:
 - Helsinki
 - Pääkaupunkiseutu (pl. Helsinki)
 - Uusimaa (pl. Helsinki ja Pääkaupunkiseutu)
2. Varsinais-Suomi
3. Satakunta
4. Kanta-Häme
5. Päijät-Häme
6. Pirkanmaa
7. Kymenlaakso
8. Etelä-Karjala
9. Etelä-Savo
10. Pohjois-Savo
11. Pohjois-Karjala
12. Keski-Suomi
13. Etelä-Pohjanmaa
14. Pohjanmaa
15. Pohjois-Pohjanmaa
16. Kainuu
17. Lappi

Pohjanmaan alueraportissa ovat mukana Etelä-Pohjanmaan Yrittäjät ja Rannikko-Pohjanmaan Yrittäjät. Lisäksi Keski-Pohjanmaan alueelle on oma raporttinsa.

Mannerheimintie 76 A
PL 999, 00101 Helsinki
Puhelin (09) 229 221, faksi (09) 2292 2980
www.yrittajat.fi

ETELÄ-KARJALAN YRITTÄJÄT RY
Snellmaninkatu 10, 53100 Lappeenranta
p. (05) 610 0200, f. (05) 610 0220
www.yrittajat.fi/etelakarjala

ETELÄ-POHJANMAAN YRITTÄJÄT RY
Alvar Aallon katu 3, 60100 Seinäjoki
p. (06) 420 5000, f. (06) 420 5001
www.yrittajat.fi/etelapohjanmaa

ETELÄ-SAVON YRITTÄJÄT RY
Linnankatu 5 • PL 204, 50101 Mikkeli
p. (015) 151 684, f. (015) 760 0950
www.yrittajat.fi/etelasavo

HELSINGIN YRITTÄJÄT
Kellosilta 2 D, 2. krs. 00520 Helsinki
p. (09) 612 6230, f. (09) 622 3385
www.yrittajat.fi/helsinki

HÄMEEN YRITTÄJÄT RY
Sibeliuksenkatu 11 A, 13100 Hämeenlinna
p. (03) 682 1153, f. (03) 682 1561
www.yrittajat.fi/hame

KAINUUN YRITTÄJÄT RY
Kauppakatu 26 A, 87100 Kajaani
p. (08) 613 0931, f. (08) 613 0934
www.yrittajat.fi/kainuu

KESKI-POHJANMAAN YRITTÄJÄT RY
Ristirannankatu 1, 67100 Kokkola
p. (06) 831 5292, f. (06) 822 3760
www.yrittajat.fi/keskipohjanmaa

KESKI-SUOMEN YRITTÄJÄT RY
Sepänkatu 4, 40100 Jyväskylä
p. (014) 643 922, f. (014) 643 944
www.yrittajat.fi/keskisuomi

KYMEN YRITTÄJÄT RY
Käsityöläiskatu 4, 45100 Kouvola
p. (05) 535 4313, f. (05) 535 4315
www.yrittajat.fi/kymi

LAPIN YRITTÄJÄT RY
Maakuntakatu 16, 96200 Rovaniemi
p. (016) 420 0600, f. (016) 420 0630
www.yrittajat.fi/lappi

LÄNSIPOHJAN YRITTÄJÄT RY
Valtakatu 5, 94100 Kemi
p. (016) 221 701, f. (016) 221 713
www.yrittajat.fi/lansipohja

PIRKANMAAN YRITTÄJÄT RY
Kehräsaari B-rappu • PL 7, 33201 Tampere
p. (03) 251 6500, f. (03) 251 6516
www.yrittajat.fi/pirkanmaa

POHJOIS-KARJALAN YRITTÄJÄT RY
Kauppakatu 17 B, 80100 Joensuu
p. (013) 221 311, f. (013) 127 678
www.yrittajat.fi/pohjoiskarjala

POHJOIS-POHJANMAAN YRITTÄJÄT RY
Uusikatu 64 A 2. krs., 90100 Oulu
p. (08) 311 4677, f. (08) 371 227
www.ppy.net

PÄIJÄT-HÄMEEN YRITTÄJÄT RY
Rautatienkatu 20 B 4, 15110 Lahti
p. (03) 782 9866, f. (03) 782 1718
www.yrittajat.fi/paijathame

PÄÄKAUPUNKISEUDUN YRITTÄJÄT RY
Tapiolan keskustorni 8. krs, 02100 Espoo
p. (09) 455 4525, f. (09) 467 655
www.espoonyrittajat.fi, www.yrittajat.fi/vantaa
www.kauniaistenyrittajat.fi

RANNIKKO-POHJANMAAN YRITTÄJÄT RY -
KUST-ÖSTERBOTTENS FÖRETAGARE RF
Hietasaarenkatu 6, 65100 Vaasa
p. (06) 356 0800, f. (06) 356 0815
www.yrittajat.fi/rannikkopohjanmaa

SATAKUNNAN YRITTÄJÄT RY
Isolinnankatu 24 • PL 45, 28101 Pori
p. (02) 634 9900, f. (02) 634 9901
www.yrittajat.fi/satakunta

SAVON YRITTÄJÄT RY
Haapaniemenkatu 40, 70110 Kuopio
p. (017) 368 0500, f. (017) 368 0506
www.yrittajat.fi/savo

UUDENMAAN YRITTÄJÄT - NYLANDS FÖRETAGARE RY
Rantakatu 1, 2. krs, 04400 Järvenpää
p. (09) 274 5420, f. (09) 622 3381
www.yrittajat.fi/uusimaa

VARSINAIS-SUOMEN YRITTÄJÄT RY
Brahenskatu 20, 20100 Turku
p. (02) 275 7100, f. (02) 232 8272
www.yrittajat.fi/varsinaissuomi

PÄÄKONTTORIT**HELSINKI**

Eteläesplanadi 8 • PL 1010, 00101 Helsinki

Faksi 020 460 7220

KUOPIO

Haapaniemenkatu 40 • PL 1127, 70111 Kuopio

Faksi 020 460 3240

Finnvera Oyj • valtakunnallinen vaihde 020 460 11

www.finnvera.fi**ALUEKONTTORIT****HELSINKI (PÄÄKAUPUNKISEUTU)**

Eteläesplanadi 8 • PL 249, 00101 Helsinki

Faksi 020 460 3401

UUSIMAA

Eteläesplanadi 8 • PL 1010, 00101 Helsinki

Faksi 020 460 7110

JOENSUU

Torikatu 9 A, 80100 Joensuu

Faksi 020 460 2163

JYVÄSKYLÄ

Sepänkatu 4, 40100 Jyväskylä

Faksi 020 460 2299

KAJAANI

Kauppakatu 1, 87100 Kajaani

Faksi 020 460 3899

KUOPIO

Haapaniemenkatu 40 • PL 1127, 70111 Kuopio

Faksi 020 460 3330

LAHTI

Laiturikatu 2, 15140 Lahti

Faksi 020 460 2249

LAPPEENRANTA

Snellmaninkatu 10, 53100 Lappeenranta

Faksi 020 460 2149

MIKKELI

Linnankatu 5, 50100 Mikkeli

Faksi 020 460 3690

OULU

Asemakatu 37, 90100 Oulu

Faksi 020 460 3944

PORI

Valtakatu 6, 28100 Pori

Faksi 020 460 2349

ROVANIEMI

Maakuntakatu 10 • PL 8151, 96101 Rovaniemi

Faksi 020 460 2099

SEINÄJOKI

Kauppatori 1 - 3, 60100 Seinäjoki

Faksi 020 460 2399

TAMPERE

Hämeenkatu 9 • PL 559, 33101 Tampere

Faksi 020 460 3711

TURKU

Eerikinkatu 2, 20100 Turku

Faksi 020 460 3649

VAASA

Pitkäkatu 55, 65100 Vaasa

Faksi 020 460 3849

EDUSTUSTOT ULKOMAILLA**PIETARI**

Postiosoite

PL 95, 53501 Lappeenranta

Puhelin +7 812 332 0830

Faksi +7 812 332 0831

Julkaisijat:

Suomen Yrittäjät

Mannerheimintie 76 A
PL 999, 00101 Helsinki
Puhelin (09) 229 221
Faksi (09) 2292 2980
toimisto@yrittajat.fi
www.yrittajat.fi

FINNVERA

Helsinki
Eteläesplanadi 8
PL 249, 00101 Helsinki
Faksi 020 460 3401

Finnvera Oyj

Valtakunnallinen vaihde: 020 460 11
www.finnvera.fi

Helsinki
Eteläesplanadi 8
PL 1010, 00101 Helsinki
Faksi 020 460 7220
Kuopio
Haapaniemenkatu 40
PL 1127, 70111 Kuopio
Faksi 020 460 3240

Kustantaja:

Sypoint

Suomen Yrittäjien Sypoint Oy
Mannerheimintie 76 A
PL 999, 00101 Helsinki
Puhelin (09) 229 221
Faksi (09) 2292 2980
toimisto@yrittajat.fi
www.yrittajat.fi